

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Lucie Rábová

Přístup nově vzniklých politických formací
(TOP 09, ANO 2011, SPD, Úsvit) k EU

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Přístup nově vzniklých politických formací (TOP09, ANO, Úsvit, SPD) k EU* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. března 2017

Lucie Rábová

Poděkování

Velmi ráda bych touto cestou chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce, Mgr. Petře Měšťánkové Ph.D., za velmi cenné rady a připomínky, odborné vedení, vstřícný přístup a hlavně obrovskou trpělivost.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. Způsoby posuzování vztahu politických stran k EU	12
1. 1. Evropeizace vymezení a definice	12
1. 2. Evropeizace české politické scény	14
1. 3. Euroskepticismus – vymezení a definice	15
1. 4. Euroskepticismus v České republice	17
2. Typologie politických subjektů dle postojů k evropské integraci	19
2. 1. Taggartova a Szczerbiakova typologie-tvrdý a měkký euroskepticismus	20
2. 2. Typologie Kopeckého a Muddeho	21
2. 3. Typologie Nicola Contiho	22
2. 4. Typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda.....	24
2. 5. Typologie Petra Kanioka.....	25
2. 6. Výběr vhodné typologie	27
3. Představení nově vzniklých politických stran a analýza jejich postojů	29
3. 1. Hnutí ANO 2011	29
3. 1. 1. Charakteristika Hnutí ANO 2011	29
3. 1. 2. Analýza stranických dokumentů ANO 2011.....	31
3. 2. TOP 09.....	35
3. 2. 1. Charakteristika TOP 09	35
3. 2. 2. Analýza stranických dokumentů TOP 09.....	36
3. 3. Úsvit – Národní koalice.....	38
3. 3. 1. Charakteristika politické strany Úsvit-Národní koalice	38
3. 3. 2. Analýza stranických dokumentů Úsvit – Národní koalice	40
3. 4. Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura (SPD)	43
3. 4. 1. Charakteristika hnutí Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura.....	43

3. 4. 2. Analýza stranických dokumentů Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura (SPD)	44
4. Aplikace typologie Nicola Contiho a Luca Verzichelliho	48
4. 1. Aplikace postojů ANO na Contiho a Verzichelliho typologii.....	48
4. 2. Aplikace postojů TOP09 na Contiho a Verzichelliho typologii.....	49
4. 3. Aplikace postojů Úsvit-Národní koalice na Contiho a Verzichelliho typologii	51
4. 4. Aplikace postojů SPD na Contiho a Verzichelliho typologii	52
4. 5. Dílčí shrnutí	53
ZÁVĚR.....	55
Seznam literatury	58
Abstrakt	66
Abstract.....	66
Klíčová slova	67
Key words.....	67

Seznam zkratk

Atd.	A tak dále
ANO 2011	Akce nespokojených občanů
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu
ENF	Evropa národů a svobody
EP	Evropský parlament
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
KDU – ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
LIDEM	Liberální demokraté
ODS	Občanská demokratická strana
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
SPD	Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura
STAN	Starostové a nezávislí
TOP09	Tradice Odpovědnost Prosperita
Tzn.	To znamená
Úsvit	Úsvit – Národní koalice
VV	Věci veřejné

ÚVOD

V roce 2003 proběhlo dosud jediné celostátní ústavní referendum, ve kterém Česká republika rozhodla o svém budoucím směřování. Úspěšným schválením dala jasně najevo, jakým politickým směrem se bude dále ubírat a jaké hodnoty a principy chce vyznávat. Tato událost znamenala zřejmě definitivní tečku za její komunistickou minulostí a současně tímto krokem stvrdila fakt, že je součástí společenství západních demokratických států. Tímto Česká republika naplnila jeden ze svých vytyčených cílů z počátku devadesátých let definovaný jako „návrat do Evropy“. Evropská unie existuje už více než několik desetiletí a během této dlouhé doby byla vystavena celé řadě problémů, několika krizím a mnoha výzvám. Tyto faktory a způsob řešení mají dopad na veřejné vnímání EU obyvateli členských států.

Evropský integrační proces zaujímá významnou pozici od samotného počátku, nicméně význam tohoto procesu se umocnil rozšířením supranacionalismu do dalších oblastí. Rozhodovací pravomoci ve smyslu politik byly přenechány nadnárodním institucím nebo se alespoň určitým způsobem spolupodílí na tvorbě legislativy s národními státy. Do této oblasti vstupuje skutečně mnoho aktérů, namátkou lze uvést některé z nich. Jedná se například o Komisi či přímo volený Evropský parlament. Do těchto procesů samozřejmě významným způsobem vstupují i národní parlamenty, které se tak spolupodílí na směřování Evropské unie. Přitom platí, že národní parlamenty se skládají z jednotlivých politických stran. A právě domácí politické diskuze politických stran výrazně ovlivňují pohled společnosti na Evropskou unii.

Nicméně jsou to stále voliči, kteří rozhodují o budoucím politickém složení národního parlamentu a tím de facto i o jeho postoji k evropské integraci. V České republice existuje poměrně zajímavý paradox, že ačkoliv jsou některé strany například spíše euroskeptické, jejich voliči mohou být proevropští, a naopak.¹ Informace o postoji strany k EU by měla být pro elektorát zásadní. U etablovaných stran je ve většině případů postoj k evropské integraci víceméně zřejmý. Nicméně v posledních letech se na politické scéně objevují i nové politické subjekty. Tento fenomén se poprvé objevil v roce 2010, kdy se do parlamentu dostaly nové

¹ Například názory voličů ODS na vstup do EU, byly v drtivé většině pro vstup do EU. Toto bylo v ostrém kontrastu s euroskeptickými názory lídrů strany. Z druhé strany například ČSSD, která je proevropská, může mít část voličů, jež jsou euroskeptičtí (starší lidé).

politické strany, jednalo se o TOP 09.² Následující volby v roce 2013 tento trend úspěšnosti nových stran potvrdily a do Poslanecké sněmovny se dostaly další nové politické formace jako Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury³ a Hnutí ANO 2011.

Cílem této práce je vytvořit ucelené komparativní pojednání o nově vzniklých subjektech a jejich postojích k Evropské unii. Komparace je vymezena od roku 2010, jelikož v té době vstoupily nové politické subjekty do PSP ČR, až do současnosti. Výběr zkoumaných subjektů je limitován několika kritérii. Prvním z nich je skutečnost, zda subjekt vznikl po vstupu ČR do EU, druhým kritériem je, jestliže byl subjekt alespoň jednou zvolen v parlamentních volbách a posledním rysem je, že se musí jednat o stále existující subjekt. Stanoveným kritériím odpovídají čtyři politické subjekty. Jedná se o TOP09, Hnutí ANO, Úsvit-Národní koalice, Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura. Počátkem roku 2015 nastala uvnitř předposlední zmíněné strany krize a následně vznikl nový politický subjekt SPD. Samozřejmě o (ne)legitimitě zvolení tohoto subjektu lze polemizovat, nicméně splňuje stanovená kritéria, a proto jsem se rozhodla tento subjekt zahrnout do svého výzkumu. Podobná situace se odehrála i v minulém volebním období, kdy se od vládní strany VV v roce 2012 odštěpilo několik poslanců a vytvořili stranu LIDEM.⁴

Na základě diplomové práce byla stanovena výzkumná otázka V1: Jaké jsou postoje nových politických subjektů v ČR k evropské integraci? Na tuto výzkumnou otázku logicky navazuje hypotéza H1: Nově vzniklé politické formace jsou protievropské. Autorka si zvolila tuto hypotézu z důvodu, že současné situace, která panuje v evropském diskurzu nahrává k vytvoření politických subjektů, které budou propagovat protievropské názory.

Zkoumání postojů politických subjektů k evropské integraci není rozhodně novou oblastí zájmu politologických výzkumů. Výzkum přístupu stran k evropské integraci se těší relativně velkému zájmu odborné veřejnosti. A novým zdrojem zkoumání vztahu národní a evropské politiky se stal pojem evropeizace politických stran. Jedná se o nejvíce „zasaženou“ oblast politologie v rámci evropeizace. Z tohoto důvodu nebude zřejmě překvapující, že existuje celá řada metodologických přístupů, které lze na tuto problematiku aplikovat, a které se zaměřují na různé aspekty. Každá z těchto metod má své silné a slabé stránky a způsoby,

² V diplomové práci záměrně neuvádím VV, které se také dostaly v parlamentních volbách v roce 2009 do PSP ČR, ale jejich vznik se pojí s rokem 2001 a rok poté už fungovaly na místní úrovni v Zastupitelstvu hlavního města Prahy, tudíž se nejedná o čistě nový subjekt a nesplňuje stanovená kritéria.

³ Několikaměsíční krize v hnutí Úsvit vyústila v roce 2016 ke vzniku nového politického hnutí Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura, které založil Tomio Okamura společně s Radimem Fialou. Nyní je hnutí registrované u Ministerstva vnitra.

⁴ Strana Lidem je z této analýzy také vyloučena, jelikož zanikla a transformovala se nejprve na VIZE 2014, později Řád národa a tím pádem nesplňuje stanovená kritéria.

kterými lze analyzovat postoje politických stran, existuje celá řada. Autorka se proto rozhodla zaměřit na jednu z několika těchto existujících metod, a to na analýzu stranických dokumentů. Jedná se o metodu nejvíce aplikovatelnou pro zjišťování postojů politických stran k evropské integraci. Jedná se tedy o analýzu stranických dokumentů, zejména volebních programů do národních parlamentů, které reprezentují oficiální stanovisko strany, také se jedná o volební programy do EP. Ale existuje i další řada dokumentů, na základě kterých, lze identifikovat postoj politických aktérů k evropské integraci, například strategie, stanovy a další. Stranické dokumenty mají výhodu především v jejich snadné dostupnosti a vypovídající hodnotě, jelikož se jedná o oficiální vyjádření, která by měla deklarovat působení a jednání strany.

Po vybrané metodě analýzy je nutné ještě zvolit typologii. Těchto typologií existuje ve vědecké doméně také celá řada. Pro výběr určité typologie existuje stejný klíč jako u metodologie. Typologií je několik a žádnou z nich nelze určit za nejlepší či nejuniverzálnější. Důkladný rozbor jednotlivých typologií a zdůvodnění selekce typologie Nicola Conti a Luca Verzichelliho je uvedeno v následující kapitole.

Diplomová práce se skládá celkem ze čtyř kapitol, které tvoří analytickou a teoretickou část. Úvodní kapitola práce se věnuje způsobům posuzování vztahu politických stran k Evropské unii. Jsou zde představeny dva základní postoje, jedná se o euroskepticismus a evropeizaci. Diplomová práce se věnuje vymezení jejich znaků a definice a také vývoji těchto pojmů. Součástí této kapitoly je také uchopení evropeizace a euroskepticismu v České republice. Jelikož je v každé zemi euroskepticismus chápán odlišně, autorka považuje za důležité zmínit jeho chápání v České republice. Euroskepticismus je poměrně široké, ale značně důležité téma a s tímto pojmem se pojí základní typologie postojů, které jsou v diplomové práci také popsány, a to v kapitole druhé. V této kapitole je také vybrána typologie, která se autorce jeví jako nejvhodnější pro analytickou část a zdůvodnění selekce typologie je zde také objasněno.

Třetí kapitolu představuje již analytická část. Ta se věnuje samotnému výzkumu a je zde použit empiricko-analytický přístup. Zkoumané období je vymezeno od roku 2010 do současnosti. Přičemž rok 2010 byl průlomový okamžik, kdy se do PSP ČR dostaly vedle tradičních politických stran i nové politické subjekty. Tato kapitola představuje poměrně nově vzniklé politické subjekty, prezentuje jejich stručnou historii, jejich cestu do PSP ČR. Jedná se o politické strany TOP 09, Hnutí ANO, Úsvit a SPD. V rámci třetí kapitoly, která vyjmenovává a popisuje nově vzniklé politické subjekty, současně dochází i ke zkoumání jejich volebních programů. Neboť od výsledku červnového referenda bylo zřejmé, že dojde k zásadním dopadům nejen na zahraniční, ale i na vnitřní politiku. Došlo tedy k tomu, že se ze

záležitostí, které spadaly do zahraničně politické oblasti, staly velmi významné vnitropolitické záležitosti. Proto dochází k ovlivňování politických subjektů EU, ale platí to i naopak. Proto se i politické formace začaly vůči EU intenzivněji vymezovat. Na základě této analýzy volebních programů dojde k formulaci jednoho ze stanovených cílů a to, zařadit jednotlivé politické formace do již vybrané typologie. Jelikož se autorka zabývá i poměrně novými politickými subjekty, které doposud nejsou tak typologicky vyhraněny, tyto strany typologicky upřesní.

Téma věnující se politickým stranám a jejich postojům k evropské integraci je relativně obsáhlé, zahrnuje velké množství literatury domácí, tak i zahraniční. Ovšem pokud toto téma specifikujeme pouze na určité strany a konkrétně na politické subjekty nedávno vytvořené, souhrn literatury se malinko zužuje. Hlavní zdroj dat analytické části, tedy postojů politických stran a hnutí k evropské integraci představují především programové dokumenty. Stranické dokumenty jsou velice snadno přístupné z internetových stránek jednotlivých politických stran. Teoretická část čerpá především z materiálu, které jsou v knižní podobě, ale i z odborných článků. Oblasti euroskepticismu v ČR se věnují přední vědci z Masarykovu univerzity. Jedná se o Petra Kanioka a Vlastimila Havlíka, kteří na toto téma vytvořili knihu *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Tomuto tématu se věnují i další autoři například Mansferdová Zdenka a Guasti Petra v knize *Euroskepticismus a percepce evropského integračního procesu v České republice*. Petr Kaniok sepsal také na toto téma disertační práci *Europeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*, ve které definoval pojem euroskepticismus a také zde vytvořil vlastní typologii, kde kritizuje předchozí autory typologií z pohledu nedostatečného přístupu k integraci, jako supranacionální nebo intergovernmentálního. Autoři považovali za výchozí bod svého výzkumu pouze nadnárodní koncepci EU. Politolog Vlastimil Havlík také napsal disertační práci *České politické strany a evropská integrace*, kde se zabýval vztahem českých politických stran k evropské integraci. Ze zahraniční literatury v oblasti euroskepticismu je nezbytné uvést anglického politologa Paula Taggarta, který ve svém odborném článku *A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems*, uchopil jako první definici euroskepticismu. Následně s Aleksem Szczerbiakem v *Theorising Party – Based Euroscepticism: Problems of definition, Measurement and Causality* vytvořil další definici euroskepticismu.

V teoretické části jsou také znázorněny různé typologie euroskepticismu, které definovali převážně zahraniční politologové. První typologie euroskepticismu vzešla opět od Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka v *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*, která jej rozdělila do dvou skupin. I když tato typologie našla své kritiky,

tak většina autorů dalších typologií s ní pracují, či ji nějakým způsobem pozměňují a obohacují. Na základě kritiky došlo k její revizi a předefinování, přičemž si typologie stále ponechala dva pohledy na euroskepticismus. Další známí politologové, Petr Kopecký a Cas Mudde vymezili euroskepticismus do čtyř kategorií v *The Two Sides of Euroscepticism. Party Position on European Integration in East Central Europe*. Nicolo Conti a Luca Verzichelli vytvořili ve svém díle *Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case* celkem pět tříd euroskepticismu. Konkrétnější a detailnější typologii euroskepticismu zformovali do šesti skupin Chris Flood a Simon Usherwood v knize *Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration*. Jako doplňková literatura byly použity internetové zdroje, jednalo se o různé články internetových časopisů, odborných publikací atd.

1. Způsoby posuzování vztahu politických stran k EU

Na základě prohlubující se integrace, která hraje důležitou roli ve volebních kampaních a v politice, dochází právě i k reakci politických stran, které se vymezují vůči EU. Postoje politických stran k evropské integraci lze různými způsoby typizovat či kategorizovat. Nejvíce zmiňované a analyzované koncepty jsou euroskepticismus a evropeizace. Oba tyto koncepty jsou módní, ale problematicky definovatelné a používají se pro popis řady procesů a jevů probíhající v dnešní Evropské unii. Každá z těchto kategorií má několik postupů a přístupů, jak uvedené aspekty zkoumat. Žádný z těchto přístupů není univerzální, a proto je obtížné identifikovat, který z nich vybrat. Posuzování vztahu politických stran a EU se intenzivně věnuje a věnovalo mnoho odborníků, mezi ně patří Paul Taggart, Aleks Szczerbiak, Nicolo Conti a mnoho dalších. I česká politologická obec má své odborníky. Na evropeizaci politických stran se zaměřuje především brněnské politologické pracoviště Masarykovy univerzity například Vlastimil Havlík, Petr Kaniok, Markéta Pitrová, Petr Fiala či Vít Hloušek.

1. 1. Evropeizace vymezení a definice

I když se výzkum evropeizace stal novou tendencí, politické vědy tento proces zpočátku ve svých analýzách přecházely. Ale i přesto, to byla právě politická věda, která dala tomuto pojmu nový význam. Situace se dynamicky změnila, jakmile došlo k výraznému zrychlení integračního procesu v posledních letech. Proto výzkum evropeizace patří k velmi dynamickým a aktivním dějům. Ale i přes to je pojem evropeizace⁵ stále neukotvený a neustále se jeho definice formuje. Je nutné také dodat, že evropeizace není dílem politické vědy, ale před ní s ním pracovala například i historie.⁶

Evropeizace je termín, který má hned několik rovin. Různý význam lze demonstrovat hned na prvním příkladu. Z historického hlediska lze považovat za evropeizaci pronikání moderní evropské civilizace do okolního světa. Typickým příkladem lze uvést kolonizaci Afriky. Tento jev způsobil rozpad tradiční kmenové společnosti a započal vznik struktury států, jejíž

⁵ O nejasném termínu evropeizace hovoří i různorodá terminologie v literatuře se můžeme setkat s pojmy „evropeizace“, „evropeizace“, „evropeizace“, „evropeizace“ nebo „evropeizace“. V diplomové práci je užíván termín evropeizace. DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 12.

⁶ DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít. *Evropeizace: Pojem a jeho konceptualizace*, in: DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít (eds): *Evropeizace. Nové téma vědeckého výzkumu*, Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 30.

administrativní členění existuje dodnes. Jako další příklad můžeme uvést americké antropology Johna Boernemana a Nicka Fowlera, kteří chápou evropeizaci jako formování Evropy po konci studené války.⁷ A právě v minulosti byl tento pojem chápán jako rozšiřování norem evropského charakteru mimo oblast Evropy. V současné době je evropeizace vysvětlována jako obousměrný proces, při kterém dochází ke vzájemnému ovlivňování. Jednak ze strany EU, která má vliv na podobu domácí politiky, tak i členské státy mají vliv na podobu jednotlivých evropských politik. Základním kamenem evropeizačního procesu je tedy samotná EU.⁸

Je nutné zdůraznit, že se tento pojem využíval již v 80. letech a užívali jej vědci i z jiných vědních oborů než pouze z politologie. Teprve v roce 1999 došlo k vysokému nárůstu jeho užívání, především odborníky z politologické oblasti z důvodu akcelerace integračních procesů ES, respektive EU. Dnes je nejčastěji užívaná definice evropeizace od Claudia Radaelli, který ji chápe jako „*proces a) utváření; b) rozšiřování; c) institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, paradigmatických politik, stylů, způsobů, jak dělat věci, a sdílených hodnot, které jsou nejprve definovány a konsolidovány v rámci utváření rozhodnutí EU a poté inkorporovány do logiky domácího diskursu, identit, politických struktur a veřejných politik.*“⁹ Tato definice nezůstala bez kritiky, jejím důvodem bylo, že evropeizace není pouze proces, který probíhá směrem shora dolů – tzv. top down přístup. I autor definice přiznává, že na evropeizaci nelze nahlížet jako na akceptaci evropských mechanismů na národní úrovni. Jde především o situaci, že samotná EU je tvořena těmito národními aktéry, a tedy může jimi být i utvářena-tzv. bottom up přístup. Zřejmě nejvhodnější uchopení evropeizace je kombinace obou dvou zmíněných přístupů, tedy chápat proces evropeizace jako obousměrné vzájemné ovlivňování.¹⁰

V 90. letech docházelo k provádění studií o působení evropských institucí na domácí politiky. A právě výzkum politických stran a stranických systémů je nejvíce zasaženou oblastí. Vztah politických stran a evropské integrace byl zkoumán z několika pohledů. A teorii evropeizaci vytvořil i politolog Peter Mair. Pojetí evropeizace dle Maira je dodnes užívaná a platná. Peter Mair identifikuje tři různé pohledy:

⁷ DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 13.

⁸ FIALA Petr a kol. *Evropeizace politických stran a zájmových skupin: základní problémy a směr analýzy*. *Politologický časopis*, 2006, ročník XIII., č. 1, s. 8.

⁹ RADAELLI, Claudio. *Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change*, *European Integration. Online Papers*, 2000 Vol. IV, No. 8, on-line text, s. 4.

¹⁰ FIALA, Petr a kol. *Evropeizace politických stran...*, s. 13.

- 1) vznik a vývoj transnacionálních a zejména transevropských federací politických stran,
- 2) charakter a dynamika chování národních politických stran a stranické soutěže v rámci EP,
- 3) přizpůsobování politických stran a stranických systémů vývoji evropské integrace.¹¹

Evropeizaci se také věnoval Frank Schimmelfennig společně s Ulrichem Sedelmeierem. Tito autoři vytvořili proces tzv. rule adaption. Proces definují jako přijímání pravidel hry, které se formulují na úrovni EU. Tato teorie vyjadřuje přizpůsobování se zejména národních politik kandidátských zemí, v oblasti tzv. „acquis communautaire“ a dodržováním Kodaňských kritérií. I když je proces regulován EU, na jeho podobu má vliv i chování národních aktérů. Národní aktéři a jejich jednání vychází a) z logiky následků, které „nutí“ aktéry k racionálnímu chování, b) z logiky vhodnosti, ve které hrají roli společné normy, vztahy a hodnoty.¹²

1. 2. Evropeizace české politické scény

S narůstajícím vzájemným působením ČR a evropské integrace na konci 90. let minulého století se pojem evropeizace stává častěji aktuálním tématem v české politické vědě. I když tento proces zasáhl mnoho oblastí, nejvíce zasaženou částí tímto procesem se právě stala oblast politických stran a stranických systémů. Tento fakt ovšem není šokující vzhledem k výlučnému postavení politických stran v zastupitelských demokraciích.¹³

Z důvodu historického vývoje ČR jako postkomunistické země se u některých badatelů objevila určitá skepse, aplikovat teorie evropeizace západních vědců na země střední a východní Evropy. Tyto státy včetně ČR se zapojily do integračního procesu o několik desítek let později než jejich západní sousedé. Nelehká situace byla také v oblasti vypořádání se s dědictvím bývalých režimů a také ve transformaci těchto režimů na konsolidované demokracie. Transformace spočívala v oblasti politické (tvorba právního řádu), v oblasti ekono-

¹¹ MAIR, Peter. *Political parties and party systems*. In: GRAZIANO, Paolo, VINK, Maarten P. (eds.). *Europeanization. New Research Agendas*. London: Palgrave Macmillan, 2007, str. 154-166.

¹² SCHIMMELFENNIG Frank, SEDELMEIER Ulrich. Theorizing EU Enlargement: Research Focus, Hypothesis, and the State of Research. *Journal of European Public Policy*, Vol. 9:4, 2002, s. 500-528.

¹³ DANČÁK, Břetislav a kol. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 13.

mické (systém tržního hospodářství) a také v procesech tzv. nation–building (hledání vlastní identity).¹⁴

První prapočátky „nevědomé“ evropeizace můžeme spatřit u nově demokratizovaných systémů ve smyslu napodobení západoevropských modelů, i když ES nebylo aktivním iniciátorem změn.¹⁵ Ale většina výzkumníků se přiklání k názoru, že se jednalo o westernizaci, neboť se nejednalo o změny, které by reagovaly na podněty EU.¹⁶ Za skutečný zrod evropeizace v ČR a dalších postkomunistických zemí lze pokládat okamžik vzniku souboru pravidel vytvořených od roku 1993 v Kodani. Od této chvíle mohly státy uvažovat o členství v Unii a podřizovat jí své jednání.¹⁷ Jedná se tedy o polovinu 90. let minulého století. Stoupající vliv evropského diskurzu je značný v období přístupových jednání a rozhovorů a zejména v době konání referenda o přístupu k EU. Další významný bod, kdy české politické strany začaly pracovat s evropskými tématy, byly volby do EP.

1. 3. Euroskepticismus – vymezení a definice

Euroskepticismus je výraz, se kterým se dnes setkáváme na každém kroku. Není to žádný nový fenomén, naopak je velice hojně užívaný, jak akademickou obcí, tak i médií. Ale i přes toto všechno nemá euroskepticismus dnes jasnou a stručnou definici. První osobnost, která přivedla pojem euroskepticismus do politického života a do politické vědy byla Margaret Thatcherová na summitu ES v Bruggách v roce 1998.¹⁸ Velká Británie byla také první zemí, která termín začala užívat a bylo to v 80. letech. Oxfordský slovník definoval pojem euroskeptik, jako „osobu, která má pochybnosti nebo výhrady týkající se rozšiřování pravomocí EU a posílení spolupráce mezi členskými státy EU.“¹⁹ Po revizi primárního práva Maastrichtskou smlouvou, nebyl euroskepticismus pouze pojmem užívaný ve Velké Británii, ale rozšířil se i do dalších evropských zemí. Stejně tak při projednávání a ratifikaci Lisabonské smlouvy, již předcházelo mnoho veřejných vystoupení a diskuzí, sílí protievropské tendence.

¹⁴ PRIDHAM, Geoffrey. EU Accesion and Domestic Politics. Policy Consensus and Interactive Dynamic in Central and Eastern Europe. *Perspectives on European Politics & Society*, 2000, Vol. 1, Issue 1, s. 49.

¹⁵ GRABBE, Heather. *Europeanization Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accesion Process*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. The politics of Europeanisation. Vyd. 1. Oxford: Oxford University, 2003, s. 311-312.

¹⁶ FIALA, Petr a kol. *Evropeizace politických stran...*, s. 9.

¹⁷ FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Vyd. 2. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 154.

¹⁸ KANIOK, Petr. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*. Brno, 2006. Disertační práce. Fakulta sociální studií MU, s. 12.

¹⁹ TOPALOFF, Liubomir. *Political Parties and Euroscepticism*. Palgrave Macmillan UK, 2012, s. 18.

Proč není nejjednodušší definovat euroskepticismus jasně a přesně? Důvodem je hned několik faktorů, které ovlivňují negativní vnímání EU. Prvním motivem, který je možno uvést, je nedůvěra vůči vzdáleným ústředním centrům, což je Brusel. Ten je považován za diktátora. Dalším negativním postojem k EU může být existence o pochybnosti legitimitě Unie, pochyby v oblasti rozhodovacího procesu či skepse k přerozdělování finančních zdrojů mezi regiony. Negativní chápání EU může být zapříčiněno skutečností, že euroskepticismus je odlišný napříč státy. Jiný je v Německu nebo ve Velké Británii a jiný je v České republice.²⁰ Z těchto výše uvedených důvodů není možné uchopit obecně platnou definici. První snaha o uchopení definice euroskepticismu byla od politologa Paula Taggarta, který jej definoval jako „*myšlenku podmíněné nebo kvalifikované opozice, stejně jako myšlenku přímé a nekvalifikované opozice vůči evropské integraci.*“²¹ Později Paul Taggart společně se Szczerbiakem vymezili euroskepticismus „*obecný, vše zastřešující pojem, který je svázán s postoji proti EU.*“²² Petr Kaniok naopak tvrdí, že euroskepticismus není ideologie, ale pouhý postoj. A jeho podoba v jednotlivých státech je různá, z důvodu odlišné historie, tradice a také území. „*Euroskepticismus lze označit za ideu, která odmítá myšlenku, že by v prostoru evropského kontinentu mělo dojít k přesunu politické moci směrem od národního státu na nadnárodní těleso v intencích EU, které by vykonávalo funkce státu a které by mělo atributy státu.*“²³

Rozlišujeme dva druhy euroskepticismu – stranický a veřejný. Přičemž diplomová práce se bude věnovat prvnímu jmenovanému. Jedná se o euroskepticismus, který je formulovaný na základě postojů politických stran k evropské integraci. Prvním významným milníkem, kdy lze zaznamenat euroskeptický postoj politických stran, se odehrál po podpisu Smlouvy o EU.²⁴ Samozřejmě nelze tvrdit, že euroskeptické strany existují od tohoto okamžiku. První projev euroskepticismu u politických formací se objevil už po zavedení přímé volby občanů do EP v roce 1979. Ale jejich působení bylo zanedbatelné.²⁵

²⁰ KANIOK, Petr. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté...*, s. 18-20.

²¹ TAGGART, Paul. A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems. *European Journal of Political Research*, 33, 1998, s. 366.

²² TAGGART, Paul, SZCZERBIAK, Aleks. *Theorising Party – Based Euroscepticism: Problems of definition, Measurement and Causality*. European Parties Elections and Referendums Network Working Paper. 2003, s. 6. Dostupné na <<http://www.sussex.ac.uk/sei/research/europeanpartieselectionsreferendumsnetwork/epernworkingpapers>>.

²³ KANIOK, Petr. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté...*, s. 29-30.

²⁴ Jedná se o Maastrichtskou smlouvu, která byla podepsána 7. února 1992 a vstoupila v platnost 1. listopadu 1993. Od tohoto okamžiku došlo k překonání původního hospodářského cíle a k zastřešení a vyjádření politických záměrů, které ovšem integrace sledovala již dříve.

²⁵ FIALA, PITROVÁ. *Evropská unie*, s. 313–314.

K stranickému euroskepticismu vzniklo mnoho odborných studií. První studie, která vznikla na toto téma a která se stala na jedné straně výchozím bodem pro další studie o stranickém euroskepticismu, na straně druhé byla i doplňována, pozměňována či kritizována, byla studie od Paula Taggarta. Taggart, zde formuloval čtyři způsoby projevu euroskepticismu v politických stranách. První skupinou jsou single-issue euroskeptické formace, druhým typem jsou protestní strany, třetím typem strany etablované a posledním Taggartovým typem jsou euroskeptické frakce stran. Single-issue euroskeptické formace jsou strany, které jsou zaměřeny proti evropské integraci a snaží se o výstup nebo o zbrzdění integračního procesu. Protestní strany jsou formace, které vyjadřují nesouhlas s EU, ale z důvodu obecné opozice v politickém systému. Třetí kategorií jsou strany etablované, jedná se subjekty, které jsou součástí vlád či se nachází blízko vládní frakce, zastávající euroskeptickou pozici. Poslední skupinou jsou euroskeptické frakce stran, jedná se o vnitrostranická uskupení proevropských stran, která ale zaujímají skeptický postoj vůči EU na rozdíl od hlavní linie strany.²⁶

1. 4. Euroskepticismus v České republice

Česká republika je součástí regionu střední Evropy, kde euroskepticismus dříve znamenal poměrně nový jev. Evropská problematika nehrála v českém prostředí významnou roli, jelikož se politické subjekty soustředily na zcela jiná témata, která souvisela s pádem komunistického režimu. I přes to, že témata s evropskou integrací nehrála hlavní roli v politickém prostředí, tak v České republice panoval eurooptimismus, který ale nebyl podepřen zkušenostmi a poznatky o systému EU a všechny politické subjekty napříč politickým spektrem mimo KSČM se shodly, že chtějí tohoto cíle dosáhnout, tedy být součástí evropské integrace, konsensus nepanoval pouze v oblasti způsobu dosažení.²⁷

Jakmile se vstup České republiky do EU stával reálný cílem, eurooptimismus se začal postupně vytrácet. A právě počátek euroskepticismu v České republice přineslo pokračování evropského integračního procesu.²⁸ Byly to vstupní pohovory, které přinesly do domácí politiky témata související s evropskou integrací a současně došlo k rozdělení na dvě linie, které zaujímaly odlišné postoje vůči přístupu státu do EU. Důležitým stanoviskem pro přijetí státu

²⁶ TAGGART, Paul. *A touchstone of dissent: Euroscepticism...*, s. 369.

²⁷ MAREK, Dan, BAUN, Michael. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010, s. 65.

²⁸ HAVLÍK, Vlastimil, KANIOK, Petr (eds). *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, s. 23-24.

do EU bylo splnění politických a ekonomických kritérií. Tato kritéria v reálném životě znamenala realizaci zásadních hospodářských, ústavních a sociálních reforem, což vedlo ke změně z pozitivních postojů k evropské integraci na negativní, a to jak na straně politických elit, tak i na straně veřejného mínění. Ovšem jak hlavní politické strany, včetně euroskeptické ODS, ale mimo KSČM, tak i občané v referendu vstup do EU podpořili.²⁹

Česká republika vstoupila do EU společně s dalšími státy především z východní Evropy. V rámci těchto států bývá označována řadou politiků a také politologů za nejvíce euroskeptickou zemi. ČR získala tuto nálepku na základě několika faktorů, tyto faktory uvedla Zdenka Mansferdová ve své publikaci. Prvním z nich je určité tápání většiny české politické reprezentace v evropských otázkách, dále nedostatek informací v kombinaci s ideologizací evropské integrace. Tyto faktory byly posíleny také charismatickým hlasem bývalého prezidenta Václava Klause. Ten je považován za jednoho z nejhlasitějších euroskeptiků na české, ale i evropské scéně.³⁰ Vlny nepopularity ale nejsou určovány žádným charismatickým politikem, kritika evropské integrace prochází celou EU. Tedy mezi veřejným míněním a názory Václava Klause nebyla žádná přímá závislost. Což dokládá i fakt, že se v referendu o vstupu ČR do EU, kdy byl Václav Klaus ve funkčním období prezidenta, vyjádřilo 77, 33 % občanů pro vstup.³¹ Toto hlasování bylo vyjádřením touhy vymanit se z komunistické minulosti a následovat západní mocnosti. V průběhu let se postoj občanů začal měnit a pozitivní přístup vystřídal spíše negativní. V roce 2008 vyjádřilo 40 % občanů spokojenost s EU. Negativní vnímání občanů ovlivnily především události, které se v průběhu evropské integrace vyskytly, jednalo se například o Lisabonskou smlouvu, evropskou ústavu, jednotnou měnu či finanční krizi.³² V dubnu 2016 bylo provedeno zatím poslední šetření postojů občanů k EU a spokojenost vyjádřilo 25 %. Podíl nespokojených občanů s EU je 36% a stejné procento zaujímá neutrální postoj na EU. Z výzkumu vyplývá, že podíl nespokojených občanů převažuje nad podílem spokojených.³³

²⁹ MAREK, Dan, BAUN, Michael. *Česká republika...*, s. 55.

³⁰ MANSFELDOVÁ, Zdenka, GUASTI, Petra (eds.). *Euroskepticismus a percepce evropského integračního procesu v České republice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2012, s. 35.

³¹ Euractiv.cz. *Politologové: S odchodem Klause český euroskepticismus nezmizí* [online]. euractiv.cz., 8.3.2013 [cit. 1. 3. 2017]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/clanky/cr-v-evropske-unii/politologove-s-odchodem-klause-cesky-euroskepticismus-nezmizi-eu-010665/>>.

³² TUČEK, Filip. *Jak Češi vnímají EU* [online]. euroskep.cz., [cit. 1. 3. 2017]. Dostupné na <<https://www.euroskep.cz/9052/sekce/jak-cesi-vnimaji-eu/>>.

³³ ČADOVÁ, Naděžda. *Názory veřejnosti na členství České republiky v Evropské unii – duben 2016* [online]. cvvm.soc.cas.cz., 12. 5. 2016 [cit. 1. 3. 2017]. Dostupné na <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7554/f3/pm160502.pdf>.

2. Typologie politických subjektů dle postojů k evropské integraci

Stranický euroskepticismus vyjadřuje určitým způsobem názory a postoje politických stran k evropské integraci. Zkoumat stranický euroskepticismus je vhodné hned z několika důvodů, politické strany jsou považovány za nejdůležitější prvek v parlamentních demokraciích, jelikož jsou nositelé názorů voličů, dále politické subjekty vykonávají moc, která je jim svěřena. Samozřejmě, že skepse politických stran vůči EU může mít dvojí metr. Může fungovat jako názor nebo ideje či jako dobře promyšlená a účelová taktika. Způsobů, jakými lze měřit tento jev, je několik. Vlastimil Havlík uvádí několik nejčastěji používaných metod, jedná se například o analýzu jednání politických stran, analýzu programových dokumentů, výzkum reputace stran či analýzu postojů příznivců.³⁴ V diplomové práci je vybrána metoda analýzy programových dokumentů. Pro účel diplomové práce je tedy přínosné a užitečné představit v následujících kapitolách jednotlivé typologie euroskepticismu. Jedná se o typologii Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, jak původní, tak revidované, typologie Petra Kopecného a Case Muddeho, Nicola Conti a Luca Verzichelliho, jako další je uvedena typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda a poslední představená je typologie Petra Kanioka.

Jak v České republice, tak i v dalších členských státech existuje stranický euroskepticismus. V členských státech se vyskytuje celá řada politických stran, hnutí či frakcí, které svůj postoj vůči EU jasně vymezily. Tyto strany mohou být ideologicky odlišné a v rámci politického spektra se mohou vyskytovat od levice až po pravici, ale ve vztahu k EU mají společný postoj. V členských státech se ale vyskytují také politické subjekty, které nejsou etablované a postoj k EU nemají zcela vyhraněný. Takovéto strany se objevily i v České republice.

³⁴ HAVLÍK, Vlastimil. Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci. *Středoevropské politické studie*, 2008, X., č. 4, s. 346.

2. 1. Taggartova a Szczerbiakova typologie-tvrký a měkký euroskepticismus

Za vznikem základu typologie, která rozdělila euroskepticismus na „měkký“ a „tvrdý“ stáli dva angličtí politologové Paul Taggart a Aleks Szczerbiak. Za tvrdý euroskepticismus označili autoři zásadní nesouhlas s EU a evropskou integrací, a proto strany zastávající tento postoj požadují odchod svého státu z EU a jejich politika je namířena proti celému projektu a strategii evropské integrace. Měkký euroskepticismus naopak popisují jako souhlas politických aktérů s členstvím v EU, ale jejich námítky spočívají v oblasti jedné nebo více politik, které vedou k vyjádření kvalifikované opozice proti EU. Tyto strany také kritizují rozpory unijních zájmů se zájmy národními.³⁵

Po zveřejnění tohoto konceptu došlo ihned ke kritické reakci, která byla založena zejména na kritice poměrně široké definice měkkého euroskepticismu. Tento pojem byl definován tak nejasně, že bylo možné pod něj podřadit jakýkoliv nesouhlas s rozhodnutím učiněným EU. Do této definice tedy spadaly jak vládní strany, které podporovaly členství své země v Evropské unii, tak zahrnovala i radikální strany, jež nesouhlasily s evropskou integrací. Další negativní hodnocení bylo z hlediska nedostatečných kritérií, které by rozlišovalo tvrdý a měkký euroskepticismus. Za tuto kritiku se podepsali autoři další známé typologie, jedná se o Petra Kopeckého a Case Muddeho.³⁶

Reakce autorů na veškeré výčitky včetně Kopeckého a Muddeho nakonec znamenala přezkoumání původní typologie a vedla ke vzniku takové definice, která je v politické vědě aplikovatelná. Po této revizi *tvrdý euroskepticismus* neznamenal již nesouhlas strany ke členství, ale odpor k přenosu suverenity směrem od národního státu k nadnárodnímu tělesu. A dále vyjádření stran proti projektu evropské integrace, tak jej prezentuje EU. *Měkký euroskepticismus* souhlasí s předáním části svrchovanosti na EU, ale současně zde existuje nesouhlasné stanovisko vůči současnému či budoucímu cíli integrace v podobě rozšiřování pravomocí EU.³⁷

³⁵ TAGGART, SZCZERBIAK. *The Party Politics...*, s. 7.

³⁶ KOPECKÝ, Petr, MUDDE, Cas. The Two Sides of Euroscepticism. Party Position on European Integration in East Central Europe. *Sage journals*, 2002, s. 301.

³⁷ Tamtéž s. 7-8.

2. 2. Typologie Kopeckého a Muddeho

Typologie Kopeckého a Muddeho vznikla na základě kritiky původní typologie euroskepticismu Taggarta a Szczerbiaka plus ještě byla propracována o pozitivní prvek. Kopecký a Mudde se vymezili vůči této typologii a vytvořili typologii, kde definovali negativní postoje k evropské integraci, ale také vypracovali dimenzi pozitivních postojů k evropské integraci.

Výsledkem kritiky a následného doplnění Taggartovy a Szczerbiakovy typologie vznikla typologie, která obsahuje čtyři kategorie, které jsou rozděleny do dvou rozměrů podle podpory EU (tzn. podpora či opozice proti zamýšlenému rozšíření suverenity) a podle podpory evropské integrace (tzn. podpora či opozice vůči principu přesunu suverenity od národního státu směrem k nadnárodnímu tělesu). Tato dvojdimenzionální rovina rozlišuje eurofily a eurofoby, tedy strany, které podporují ideu evropské integrace EU-optimisty a EU pesimisty, to jsou strany, které nepodporují EU v jejím stavu a v její perspektivě.³⁸ Pro snazší porozumění uvádím následující tabulku (tabulka č. 1)

Tabulka č. 1 Dvojdimenzionální typologie dle Kopeckého a Muddeho

<p>Euroentuziasté</p> <ul style="list-style-type: none">• pro-integraci• pro-trajektorii	<p>Europragmatikové</p> <ul style="list-style-type: none">• proti-integraci• pro-trajektorii
<p>Euroskeptikové</p> <ul style="list-style-type: none">• pro-integraci• proti-trajektorii	<p>Euroodmítači</p> <ul style="list-style-type: none">• proti-integraci• proti-trajektorii

Zdroj: KOPECKÝ, Petr, MUDDE, Cas. *The Two Sides of Euroscepticism. Party Position on European Integration in East Central Europe. Sage journals*, 2002, s. 303.

Euroentuziasté podporují přenos části suverenity na nadnárodní těleso a také růst suverenity EU. Naopak euroskeptikové podporují přenos části suverenity, nikoli ale další prohlubování pravomocí EU. Třetí kategorií jsou europragmatikové, kteří nesouhlasí s mocenským transferem, ale souhlasí s dalším nárůstem kompetencí. Poslední skupinou jsou euroodmítači, kteří nesouhlasí ani s přesunem moci ani s růstem pravomocí.³⁹

³⁸ KOPECKÝ, Petr, MUDDE, Cas. *The Two Sides of Euroscepticism. Party Position on European Integration in East Central Europe. Sage journals*, 2002, s. 300-304.

³⁹ Tamtéž.

2. 3. Typologie Nicola Contiho

O další uchopení euroskepticismu se pokusili autoři Nicolo Conti a Luca Verzichelli. Jejich teorie stále ještě pracuje s původními tedy nerevidovanými pojmy, které zavedl Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, ale tato definice je částečně přepracována. Koncept obsahuje celkem pět kategorií, přičemž mimo dva negativní postoje je obohacen o dva pozitivní a neutrální postoj.⁴⁰

První a nejvíce negativní kategorií je tvrdý euroskepticismus. Zde autoři řadí strany, které odmítají proces celé integrace nebo integračního procesu tak, jak je doposud nastaven. V souladu s těmito uvedenými znaky je pro strany nápravou vytvoření nového modelu spolupráce. Tvrdě euroskeptické strany navrhují buď vystoupení země z EU nebo se snaží navrátit v rozsáhlém měřítku kompetence členským státům, tzn. ne pouze v určitých politikách.⁴¹

Měkký euroskepticismus naopak nevyjadřuje myšlenku vystoupení členského státu z EU, ale jedná se o nesouhlas o některý z výstupů EU, kterým může být například konkrétní politika. Tento postoj uznává základní principy evropské integrace a snaží se o přeměnu EU cestou odstranění kritizovaných nedostatků v souladu se základními principy. Zatímco tvrdý euroskepticismus požaduje radikální transformaci současného směru EU.⁴²

Třetí kategorií, která tvoří hranici mezi euroskeptiky a europeanisty je neutrální koncept. Jedná se o postoj nejasný či nspecifikovaný. Tento postoj je typický pro politické strany, které nemají vyhraněný názor na evropskou integraci nebo se vůbec integračním procesem nezabývají.⁴³

Prvním pozitivním postojem je funkční europeanismus, který podporuje evropskou integraci, ale ta má sloužit národním či stranickým zájmům. Tedy podpora evropské integrace napomáhá cílům strany, například ekonomická stabilita. Evropská integrace je nástrojem k dosažení určitých cílů, nikoli není cílem sama o sobě.⁴⁴

Nejpozitivnějším přístupem je identitární europeanismus, který podporuje evropskou integraci ve všech ohledech a principech. Následné prohlubování integrace je chápáno jako klíčový cíl. Politické strany tento postoj vyzdvihují a evropská integrace je cílem sama o sobě.

⁴⁰ CONTI, Nicolo. *Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*. SEI Working Paper, No. 70, 2003, s. 15.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž, s. 16.

⁴³ Tamtéž, s. 16.

⁴⁴ Tamtéž, s. 17.

Možná kritika evropské integrace je pouze z důvodu jejího nedostatečného prohlubování.⁴⁵ Obecná charakteristika je pro lepší ilustraci přehledně zpracována v následující tabulce (tabulka č. 2).

Tabulka č. 2 Kategorie postojů k evropské integraci

Postoj	Charakteristika stranického postoje
Tvrdý euroskepticismus	Principiální opozice. Požadují radikální změnu nebo vystoupení z EU a návrat moci členskými státy.
Měkký euroskepticismus	Kvalifikovaná opozice v jedné nebo více politikách a na základě toho mají pocit, že národní zájmy a směřování EU není ve shodě. Proto jsou pro reformu EU.
Neutrální/nejasný postoj	Postoj k evropské integraci není jasně vyhraněný či specifikovaný.
Funkční europeanismus	Jedná se o podporu evropské integrace na základě taktiky podpory národních zájmů. Evropská integrace je tedy nástrojem k dosažení vlastních cílů.
Identitární europeanismus	Principiální podpora evropské integrace. Podpora evropské integrace ve všech ohledech a směrech, včetně jejího prohlubování a přesunu dalších kompetencí na nadnárodní těleso. Kritika integrace existuje jen v případě, jestliže se jedná o nedostatečné prohlubování.

Zdroj: CONTI, Nicolo, VERZICHELLI, Luca. *The European Dimension of Political Discours in Italy: A Longitudinal Analysis of Party Preferences*. CIRCaP, Workin Paper, No. 12, 2003, s. 48.

⁴⁵ Tamtéž, s. 17.

2. 4. Typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda

Další významná typologie, která reaguje na koncept Kopeckého a Muddeho a také na typologii Taggarta a Szczerbiaka, je vlastní typologie Flooda a Usherwooda. Autoři této typologie se snažili být ještě více konkrétnější a detailněji také dbali na strany, které zaujímají pozitivní postoj k EU. Na základě této podrobnější analýzy vytvořili šest skupin popisujících přístup politických stran k evropské integraci.

Do první kategorie řadí autoři typologie euroodmítače. Jedná se o skupinu, která je nejvíce pesimistická k evropské integraci tzn., že zásadním způsobem nesouhlasí s EU a ani se členstvím země v této organizaci. Dalším atributem této kategorie je ve formě odporu podílet se na částečné spolupráci země na některé z politik či instituci.⁴⁶

Do následující kategorie patří revizionisté, kteří zastávají přístup návratu do původního stavu, tedy do stavu před přijetím nějaké důležité revize smluv měnící podobu ES/EU. A tímto krokem se současně vzdají nabytých pravomocí.⁴⁷

Třetí skupinou jsou minimalisté, kteří přijímají současný stav podoby evropské integrace, ale zavrhuje její další prohlubování, eventuálně se jej snaží určitým způsobem redukovat.⁴⁸

Následující skupinu reprezentují gradualisté, kteří zastávají pozitivní přístup k evropské integraci v podobě dalšího prohlubování, které se může odehrávat jak v rámci celé EU, tak i v případě konkrétních politik. Ale prohlubování se má konat pomalejším a postupným způsobem.⁴⁹

Reformisté jako další kategorie také souhlasí s prohlubováním integrace, avšak si uvědomují chyby, které se vyskytly v předchozím období a jejich reformu pokládají za správnou a nezbytnou.⁵⁰

Poslední skupina, která se na evropskou integraci pohlíží neoptimističtěji, jsou maximalisté. Podporují současnou podobu EU a prohlubování integrace co nejrychlejším způsobem.⁵¹

⁴⁶ FLOOD, Christopher, USHERWOOD, Simon. *Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration*. University of Leeds, 2005, s. 3-6.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

Tato detailní stupňovitá typologie, jejímž cílem bylo konkrétnější vymezení politických stran vůči evropské integraci, není hned z několika důvodů aplikovatelná v praxi. Jedná se především o to, že typologie neobsahuje význačné rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi, což znamená, že některé politické strany lze zařadit do několika skupin. K této problematice se vyjádřili i Taggart se Szczerbiakem svojí tezí „že čím více komplexní a jemnozrnná typologie, tím obtížnější je zařadit a kategorizovat jednotlivé politické strany.“⁵² Tedy aby bylo možné kategorizovat politické strany podle Flooda a Usherwooda bylo by nutností získat velkou dávku přesných vstupních dat, která ve většině případů nejsou k dispozici.⁵³ Nepřehlédnutelné také je, jak se autoři těchto typologií vyhýbají užití slova euroskepticismus. Typologie Flooda a Usherwooda by byla dobře použitelná v případě, pokud by šlo o zachycení postojů politických stran k jednotlivým dokumentům evropské integrace například evropské ústavě.⁵⁴

2. 5. Typologie Petra Kanioka

Problematikou postojů politických stran k evropské integraci se zabýval také český politolog Petr Kaniok, který vlastní typologii prezentoval ve své disertační práci *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*. Kaniok kritizuje předchozí autory typologie, že nedostatečně odrážejí rozdíly mezi zastánci supranacionálního a intergovernmentálního pojetí evropské integrace. Autoři těchto typologií automaticky za výchozí bod svého výzkumu připustili pouze nadnárodní pojetí evropské integrace, nikoli žádné jiné. Politické strany vymezil do tří základních kategorií podle postoje k evropské integraci.⁵⁵

Europeanisté, první skupina, která podporuje evropskou integraci se všemi jejími nadnárodními prvky. Hlavním cílem je prohlubování integrace. Zastánci této teorie podporují vznik nadnárodních institucí. Konečným cílem by mohl být vznik politické federace.⁵⁶

⁵² TAGGART, SZCZERBIAK: *Theorising Party-Based...*, s. 10.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ HAVLÍK, Vlastimil, KANIOK, Petr (eds). *Euroskepticismus a země...*, s. 22.

⁵⁵ KANIOK, Petr. Uchopení neuchopitelného? Stranický euroskepticismus v kontextu pozitivních postojů politických stran k EU. *Politologický časopis*, 2007, č. 4, s. 355.

⁵⁶ KANIOK, Petr. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*, Brno 2006, disertační práce, Fakulta sociálních studií MU, s. 92.

Eurogovernmentalisté, tato skupina reprezentuje mezivládní přístup k evropské integraci a celkově je jejich postoj rozvášňující k současné podobě integrace. Prohlubování spolupráce v různých oblastech není překážkou, ale kladou důraz na její pozvolné naplňování. Není podstatné za každou cenu, aby byla jakákoliv oblast politiky EU spravována supranacionálním tělesem.⁵⁷ Otázka, zda tyto strany podporují EU či nikoli, není klíčová, z toho plyne, že integrace nemůže být konečným cílem, ale bývá často chápána jako prostředek k dosažení určitých cílů na národní úrovni. Podle autora tato skupina v sobě spojuje dvě kategorie *měkčého euroskepticismu* a *funkčního europeanismu* od Contiho a Verzichelliho, kteří mezi nimi tolerovali určitou fluktuaci subjektů.⁵⁸

Poslední skupinou jsou euroskeptikové, kteří korespondují se skupinou tvrdého euroskepticismu od Taggarta, Szczerbiaka a Contiho. Strany zastávající tento postoj odmítají přenos pravomocí na nadnárodní těleso. Představují skutečnou opozici vůči evropské integraci.⁵⁹

⁵⁷ Tamtéž, s. 93.

⁵⁸ Tamtéž, s. 93.

⁵⁹ Tamtéž, s. 94.

2. 6. Výběr vhodné typologie

Pro výběr správné typologie, se kterou se pracuje v analytické části diplomové práce, je nutné vyjádřit se ke všem zmíněným typologiím a zdůvodnit výběr typologie. Dosud je zřejmě nejvyužívanější typologií od Taggarta a Szczerbiaka, ale jedná se o typologii již revizovanou, nikoliv původní. Ovšem tato typologie se věnuje pouze negativnímu postoji k evropské integraci, což pro diplomovou práci není optimální, jelikož jejím cílem je zhodnotit postoje na celé stupnici, tudíž tuto typologii pro posuzování vztahu mohu vyloučit.

Typologie Kopeckého a Muddeho, která sice reagovala na Taggartovu a Szczerbiakovu typologii, ale je doplněna i o pozitivní postoj politických stran k evropské integraci, se jeví jako vhodná, jelikož jsou mezi skupinami nastavené limity, díky kterým není problém zařadit politické strany k těmto skupinám. Fatálním nedostatkem typologie je skupina europragmatiků, protože ji v reálném politickém prostředí lze těžko aplikovat. Kategorie europragmatiků je nelogická, jelikož odporují integrační myšlence, ale současně podporují aktuální vývoj EU. Také skupina euroentuzialisté je menší problém z důvodu jejího širokého záběru, proto je i tato typologie vyloučena.

Typologie Flooda a Usherwooda je velice detailně a konkrétně rozpracovaná. Ale jedná se o typologii, která není uplatnitelná v praxi. Existuje zde jeden zádní problém, díky hlubšímu rozpracování lze jednu politickou stranu zařadit do více kategorií, což aplikaci této typologie v diplomové práci vylučuje. Typologie českého politologa Petra Kanioka, který vypracoval jednoduchou a komplexní klasifikaci a která obsahuje jak negativní, tak i pozitivní postoje se jeví jako ideální. Ale v této práci nebude použita, jelikož pracuje pouze s jednou verzí negativního postoje, což je nedostačující. Jelikož v diplomové práci analyzuji politickou stranu SPD, která veřejně odmítá EU, postrádá tato typologie smysl. Ale i přes to, je Kaniokova typologie výrazná a přesahuje ostatní, především pro její pojetí dvou přístupů k integraci supranacionálního a intergovernmentálního. Toto rozdělení tvoří zásadní kámen celé typologie.

I když typologie Nicola Contiho a Verzichelliho také není dokonalá, protože pracuje s prvotním dílem Taggarta a Szczerbiaka, tedy s pojmy měkkého a tvrdého euroskepticismu ještě před jejich revizí, byla vybrána pro diplomovou práci jako nejpřijatelnější. Autoři tyto termíny ale propracovali a více specifikovali, což jim umožnilo aplikovatelnost v praxi. Výhodou této typologie je, že obsahuje celou škálu postojů od negativních, přes neutrální až pozitivní. A také vymezuje dva typy negativních postojů k evropské integraci, což je pro diplo-

movou práci podstatné, jelikož dva zkoumané subjekty odpovídají měkkému a tvrdému euroskepticismu.

Právě četnost a komplikovanost všech typologií poukazuje na obtížný výběr vhodné typologie. I když je v současnosti nejvlivnější revidovaná typologie od Taggarta a Szczerbiaka, tak autorka zvolila pro následnou analýzu politických subjektů typologii od Contiho a Verzichelliho díky výše uvedeným výhodám a nedostatkům ostatních typologií.

3. Představení nově vzniklých politických stran a analýza jejich postojů

Cílem této kapitoly je analyzovat postoje politických stran k evropské integraci. Zkoumané subjekty jsou Hnutí ANO, TOP 09, Úsvit-Národní koalice a SPD, tedy politické strany, které odpovídají stanoveným kritériím. Prvním z nich je skutečnost, zda subjekt vznikl po vstupu ČR do EU, druhým kritériem je, zda tento subjekt byl alespoň jednou zvolen v parlamentních volbách a posledním je jeho existence do současnosti. Metodologie získávání potřebných dat byla objasněna a uvedena již v úvodu, jedná se o analýzu stranických dokumentů. Tato kapitola je rozdělena celkem do čtyř podkapitol, které se věnují analýze programových dokumentů jednotlivých politických stran. Každá podkapitola se věnuje jedné politické straně, přičemž nejprve dochází k představení strany, jejího vzniku, jakou cestou se dostala PSP ČR atd. Následuje analýza programových dokumentů obsahující názory schopné pojímat postoj strany k evropské integraci. Mezi ty nejpodstatnější patří volební programy do EP, do PSP ČR, které by měly obsahovat nejvíce potřebných informací pro identifikace postoje, dalšími zdroji se kterými se v analytické práci pracuje jsou ostatní oficiální dokumenty vybraných politických stran a hnutí.

3. 1. Hnutí ANO 2011

3. 1. 1. Charakteristika Hnutí ANO 2011

Politické Hnutí ANO 2011 se dostalo do podvědomí voličů během předčasných parlamentních voleb v roce 2013, kdy získalo skoro milion hlasů. Jedná se o nejlepší volební výsledek nově kandidujícího politického subjektu v dějinách České republiky. Záměrně uvádím nově kandidujícího, nikoliv nově vzniklého politického subjektu. Hlavním důvodem je totiž fakt, že za Hnutí ANO 2011 kandidovaly některé osobnosti v senátních volbách 2012.⁶⁰

Jak už napovídá číslo v samotném názvu, hnutí ANO založil podnikatel Andrej Babiš v roce 2011. Původně se jednalo o občanské sdružení Akce nespokojených občanů

⁶⁰ Hnutí ANO postavilo v rámci senátních voleb celkem 7 kandidátů. Žádný z nich nepostoupil do druhého kola senátních voleb. Nejlepšího volebního výsledku dosáhla Václava Domšová, která kandidovala ve volebním obvodu 47 a získala 8,35 % hlasů. ČSÚ. *Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 12.10. – 13.10.2012* [online]. volby.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.volby.cz/pls/senat/se1111?xjazyk=CZ&xdatum=20121012&xobvod=47&xv=1&xt=2>>.

(od počátečních písmen jednotlivých slov byl odvozen název ANO), které primárně vzniklo jako symbolické vyjádření občanské nespokojenosti s tehdejší politickou reprezentací. Babiš ještě na konci roku 2011 tvrdil, že novou stranu určitě zakládat nechce. *"Nevěřím už na vznik nové strany, která by postavila existenci na boji proti korupci a vyhrála ve volbách – tohle dokonale zdiskreditovaly Věci veřejné a voliči na to podruhé neskočí. Věřím ale na nějaké nové občanské fórum, na občanskou iniciativu budovanou zdola. Tu bych podpořil."*⁶¹

Nicméně v důsledku dlouhodobých politických událostí, skandálů a krizí mezi tehdejšími koaličními partnery Babiš přehodnotil původní záměr této platformy a zažádal o registraci politického hnutí u Ministerstva vnitra, kterou skutečně získal v květnu 2012.⁶² Z tohoto pohledu ANO 2011 už nic nebránilo v tom, aby vytvořilo vlastní kandidátní listiny a zúčastnilo se parlamentních voleb. Nicméně Hnutí v roce 2012 nepředstavovalo příliš známý politický subjekt a vážného adepta, který by měl získat poslanecké zastoupení. V roce 2013 došlo na vyhlášení předčasných voleb. Tento fakt lze vnímat různě. Na jednu stranu ANO 2011 pomohlo, že image nejsilnější pravicové strany ODS byla značně poškozena v důsledku politických afér a Věci veřejné⁶³ měly starosti spíše sami se sebou, než aby se mohly zaměřit na předčasné volby. Z tohoto pohledu se naskytly hnutí ANO 2011 velmi příznivé podmínky k oslovení protestních voličů. Hnutí ANO ve volbách podpořili voliči napříč politickým spektrem jednalo se jak o voliče VV a ODS (z důvodu velkých afér), tak i o voliče ČSSD a TOP 09.⁶⁴ Na druhou stranu předčasné volby zastihly hnutí v době, kdy hnutí nebylo prakticky vůbec v podvědomí voličů a podle některých průzkumů veřejného mínění mělo podporu do 2 %, tedy pod hranicí statistické chyby.⁶⁵ Navíc některé politické strany upozorňovaly často na fakt, že ANO 2011 nemá skutečný volební program a nemá, co by ve skutečnosti nabídlo občanům, kromě populismu a líbivých frází.⁶⁶ Bez ohledu na pravdivost těchto slov, ANO 2011 dosáhlo nezpochybnitelného vítězství. Zisk 18,65 % hlasů udě-

⁶¹ *Miliardář Babiš si zaregistroval názvy možné budoucí strany* [online]. tyden.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/miliardar-babis-si-zaregistroval-nazvy-mozne-budouci-strany_215209.html>.

⁶² *Rejstřík politických stran a politických hnutí* [online]. mvcr.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-politicky-stran/Vypis_Rejstrik.aspx?id=368>.

⁶³ Strana procházela krizí, která vyústila v odchod několika poslanců včetně mediálně známé Karolíny Peak, pod její taktovkou se vytvořila politická strana LIDEM.

⁶⁴ ČSÚ. *Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10.-26. 10. 2013* [online]. volby.cz, [cit. 9. března 2017]. Dostupné na <<http://volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>>

⁶⁵ *ČSSD s KSČM a SPOZ by v červenci ovládly Sněmovnu* [online]. SANEP.cz, 12. června 2013 [cit. 17. února 2017]. Dostupné online na <<http://www.protext.cz/zprava.php?id=19119>>.

⁶⁶ KOPECKÝ, Josef. *TOP 09 vyloučila spolupráci s Babišem. Opírá se o spis StB* [online]. iDnes.cz, 18. září 2013 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/kalousek-vyloucil-povolebni-spolupraci-top-09-a-ano-f8s-/domaci.aspx?c=A130918_161937_domaci_kop>.

lal z hnutí druhý nejsilnější poslanecký subjekt, který tvoří významnou součást vládní koalice.⁶⁷

Hnutí ANO 2011 a jeho předseda Babiš představují v současnosti kontroverzní fenomén, který nemá v historii České republiky obdoby. Babiš kumuluje nejenom moc ekonomickou a politickou, ale díky zakoupení skupiny MAFRA i mediální moc.⁶⁸ ANO 2011 je dlouhodobě politicky úspěšné ve volbách. V komunálních volbách v roce 2014 sice nevyhrálo, ani nezískalo nejvíce hlasů, avšak ve většině velkých měst se dostalo do koalice.⁶⁹ Ve stejném roce se konaly volby do Evropského parlamentu. ANO 2011 v těchto volbách se ziskem 16,13 % hlasů zvítězilo a získalo čtyři evropské mandáty.⁷⁰ V roce 2016 proběhly dosud poslední volby, krajské a senátní. V krajských volbách hnutí zvítězilo se ziskem 21,05 % hlasů.⁷¹ V případě senátních voleb postoupilo do druhého kola celkem 14 kandidátů, z nichž mandát získalo pouze tři.⁷²

3. 1. 2. Analýza stranických dokumentů ANO 2011

ANO 2011 představuje stranu bez výraznějšího ideologického zakotvení.⁷³ Tato skutečnost znamená nutnost precizního a detailního zkoumání oficiálních stranických dokumentů. Vzhledem k omezenému množství potenciálně vhodných materiálů k analýze z důvodu krátké existence jsou předmětem této části zejména stanovy hnutí, jejich volební program do Poslanecké sněmovny a Evropského parlamentu nebo oficiální tiskové zprávy. Na základě obsažených informací lze identifikovat postoje ANO 2011 k EU a evropské integraci.

⁶⁷ ČSU. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013* [online]. csu.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps>>.

⁶⁸ Americká nezisková organizace Freedom House dlouhodobě sleduje vývoj demokracie, politickou svobodu a dodržování lidských práv. Z výroční zprávy za rok 2016 vyplývá, že kvalita demokracie v České republice stagnuje. Freedom House uvádí, že v případě vítězství populistického a nacionalistického hnutí ANO 2011 může znamenat zvrat v demokratické trajektorii vývoje ČR. *Country To Watch* [online]. Freedomhouse.com, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2017>>.

⁶⁹ GOLIS, Ondřej. *Sečteno. ANO ovládlo velká města, koalice má šanci na většinu v senátu* [online]. Lidovky.cz, 12. října 2014 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/babisovo-ano-vyhralo-v-praze-a-ve-volbach-ovladlo-velka-mesta-p5c-/zpravy-domov.aspx?c=A141012_071948_In_domov_ogo>.

⁷⁰ *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 23.05. – 24.05.2014* [online]. volby.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.volby.cz/pls/ep2014/ep?xjazyk=CZ>>.

⁷¹ *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 7.10. – 8.10.2016* [online]. csu.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.volby.cz/pls/kz2016/kz?xjazyk=CZ&xdatum=20161007>>.

⁷² *Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 7.10. – 8.10.2016* [online]. cszo.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.volby.cz/pls/senat/se?xjazyk=CZ&xdatum=20161007>>.

⁷³ Ideologickou neukotvenost potvrzuje například projekt Politický kompas, ve kterém respondenti často řadili stranu k politickému středu, ovšem i na všechny strany od něj. WIRNITZER, Jan. *Politická mapa podle čtenářů: Úsvit a ANO neuchopitelní, o KSČM máte jasno* [online]. iDnes.cz, 13. září 2016 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/politicky-kompas-prvni-zjisteni-d43-/domaci.aspx?c=A160911_141109_domaci_jw>.

Jedním z nejdůležitějších dokumentů každé politické strany jsou stanovy. ANO 2011 v nich uvádí ve vztahu k EU: „*Přičiníme se o to, aby Česká republika jasně formulovala své národní zájmy. Zároveň se hlásíme k základním civilizačním hodnotám a chceme být jasným a čitelným partnerem v rámci zahraniční politiky a Evropské unie.*“⁷⁴ Toto poměrně strohé prohlášení je dále rozvedeno a konkretizováno v dalších stranických dokumentech.

Jedním z nich, který vypovídá o postoji k EU, je volební program ANO 2011 ke příležitosti parlamentních voleb 2013. Mimo jiné zde ANO 2011 deklaruje, že chce pokračovat v prohlubování a upevňování členství ČR v EU. ČR by se měla stát nejen aktivním, ale zároveň i konstruktivním, byť i kritickým členem Unie. ANO 2011 zastává pozici, podle které by ČR mělo dále rozvíjet ekonomické postavení a spolupráci. Hlavním důvodem je, že více než 85 % veškerého českého exportu míří do členských zemí. Z tohoto pohledu představuje EU strategického ekonomického partnera.⁷⁵ Dalším poměrně zásadním prohlášením v dokumentu je spolupráci v oblasti obrany. „*Budeme spolupracovat na tom, aby Evropská unie pokračovala v budování svých obranných schopností v duchu Společné bezpečnostní a obranné politiky a aby byla Česká republika schopna do těchto schopností přispět úměrnými kapacitami odpovídajícími jejímu potenciálu.*“⁷⁶ Z těchto ustanovení je zřejmé, že ANO 2011 zastává názor, podle kterého by ČR měla být aktivním a plnohodnotným členem Unie. Tento postoj hnutí potvrzuje i ustanovení koaliční smlouvy mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017.⁷⁷ „*Smluvní strany konstatují, že výrazem národního zájmu ČR je aktivní členství naší země v EU usilující o úspěšné pokračování procesu evropské integrace. Chceme se podílet na dalším rozvoji EU.*“⁷⁸

Nicméně naprosto klíčovým dokumentem, ze kterého lze čerpat informace vysvětlující postoj ANO 2011 k EU, je volební program hnutí do Evropského parlamentu z roku 2014. Jedná se o poměrně rozsáhlý dokument, který se věnuje pěti základním oblastem. Hnutí zde představuje své vize, jak zvýšit konkurenceschopnost a přispět k růstu zaměstnanosti a životní úrovně, jak přispívat ke stabilnímu finančnímu prostředí, jak posílit bezpečnost v rámci

⁷⁴ Stanovy politického hnutí ANO 2011 [online] anobudelip.cz, 1. března 2015 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://www.anobudelip.cz/file/edee/2015/03/stanovy-ano_cistopis-3.3.2015-2.pdf>.

⁷⁵ Volební program hnutí ANO 2011 [online]. anobudelip.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/resortni-program/>>.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Pozn.: Autorka si je vědoma, že se nejedná o dokument, který by vyjadřoval pouze postoj zkoumaného subjektu. Nicméně předpokladem platnosti koaliční smlouvy je vyjádření souhlasu všemi zúčastněnými stranami.

⁷⁸ Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017 [online]. anobudelip.cz, [cit. 18. února 2018]. str. 29. Dostupné na <<http://www.anobudelip.cz/file/edee/aktuality/koalicni-smlouva-fin.pdf>>.

Schengenského prostoru nebo jak rozšiřovat EU a zvyšovat její roli ve světě. ANO 2011 je v některých částech kritické vůči předchozím politickým zastoupením (například svrnutí vlády opozicí v době českého předsednictví), nicméně ve většině zmíněných případů se snaží nabídnout řešení, podle kterých by se měla ČR v EU ubírat v budoucnu.

*„Z hlediska historického, současného a budoucího lze obtížně najít hlubší národní zájem naší středoevropské země, než stabilní a hospodářsky úspěšnou Evropskou unii. Dějiny nás učí, že stabilita a prosperita nejsou samozřejmostí, ale že je nutné o ně svádět nikdy nekončící zápas.“*⁷⁹ Toto prohlášení je naprosto jasným a zřetelným důkazem, který vypovídá hodnotách a postojích ANO 2011 k evropské integraci. Hnutí se v tomto případě staví k EU naprosto pozitivně a optimisticky, spolupráce podle něho dokáže zajistit nejenom hospodářský růst, ale současně i stabilitu v oblasti evropského kontinentu.

Hnutí ANO 2011 ve svém programu podporuje zjednodušení procesů s cílem zaměřením pozornosti na zásadní a aktuální témata, které se dotýkají občanů. Ilustrativně lze uvést například hospodářská a finanční situace. Současně upozorňuje, že Unie by se neměla zaměřovat na zbytečné ideologické konstrukty, jako je například evropská ústava. ANO 2011 rovněž důsledně upozorňuje na dodržování zásad. EU musí jednat pouze v mezích pravomocí, které jí členské státy svěřily smlouvami. EU rovněž nesmí opomíjet zásadu subsidiarity v oblasti sdílených pravomocí mezi členskými státy a EU. Ta má jednat pouze tehdy, pokud dokáže zasáhnout efektivněji a účinněji než jednotlivé členské státy.

ANO 2011 se ve svém programu věnuje i rozšiřování EU, které je zakódováno v samotném jádru. Principiálně s tímto rozšiřováním souhlasí, protože současně s ním dochází i k stabilizaci stále větší části evropského kontinentu. Nicméně rozšiřování EU nesmí narušit vnitřní chod evropských institucí, zejména směrem na zachování požadavků výkonnosti, efektivity a rozhodování. ANO 2011 klade důraz na důslednou implementaci legislativy EU a vynucování jejich dodržování.

ANO 2011 je přesvědčeno, že ČR musí těžit více výhod, které plynou z jednotného trhu EU. Vzhledem k jeho důležitosti hnutí podporuje jeho dotváření v oblastech, kde jeho liberalizace dosud nebyla systémově dokončena nebo tam, kde nebyla implementována pravidla pro odstranění administrativních a jiných překážek. Tyto překážky lze identifikovat i v řadě oblastí spojených s volným pohybem pracovní síly a zboží. ANO 2011 rovněž zmiňu-

⁷⁹ *Náš program pro volby do Evropského parlamentu* [online]. anobudelip.cz, [cit. 18.února 2017]. Dostupné na <<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb/>>.

je nutnost prošetřování a nápravu případů, kdy se objeví podezření na diskriminaci českých občanů.

ANO 2011 se ve volebním projektu věnuje měnové politice EU. Podle hnutí by ČR v blízké budoucnosti neměla přijmout jednotnou společnou měnu. Ačkoliv má řadu nesporných výhod, v současné době není výhodné pro ČR stanovit datum přijetí eura v ČR. Ačkoliv se hnutí nestaví k euru kriticky, prozatím nechce, aby se ČR stala součástí eurozóny, spíše se přiklání k plnění maastrichtských konvergenčních kritérií. Z důvodu schopnosti české ekonomiky tlumit asymetrické šoky a pružně se adaptovat. Tzn., že hnutí chce českou ekonomiku co nejvíce sladit s eurozónou. Další obavu představuje účast v preventivních a záchranných mechanismech eurozóny a zda by případná účast nezatěžovala ČR nadměrnými odvody směrem k méně ekonomicky výkonným členům, tudíž není příliš solidární.

Podle ANO představuje členství ČR v EU nejučinnější nástroj, prostřednictvím kterého lze nejen efektivně prosazovat tuzemské zájmy ve světě, ale zároveň posilovat domácí bezpečnost v době globálních hrozeb. V této souvislosti se hnutí hlásí ke společné zahraniční a bezpečnostní politice v rámci které, chce prosazovat udržení míru, předcházet konfliktům a také utužovat mezinárodní bezpečnost.

Hnutí ANO 2011 je pro prohlubování v mnoha ohledech EU, jak v oblasti ekonomické, tak politické. V oblasti ekonomické se jedná o podporu vnitřního trhu a jeho liberalizaci. Členství v Unii chápe také jako strategický cíl, prostřednictvím něj naplňuje své tuzemské zájmy. V politické dimenzi souhlasí se spoluprací v oblasti obrany v duchu společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Také se kladně staví k dalšímu rozšiřování. Hnutí nesouhlasí se vstupem do eurozóny, přijetí eura pro něj není prozatím reálné. Členství v EU je pro ČR přínosné a vede k hospodářskému růstu a stabilitě.

3. 2. TOP 09

3. 2. 1. Charakteristika TOP 09

Název politické strany TOP 09 strany vychází ze základních principů – Tradice, Odpovědnost a Prosperita, 09 symbolizuje rok, ve kterém strana vznikla a byla registrována.⁸⁰ Počátky strany lze najít už v roce 2006, kdy Miroslav Kalousek ztratil pozici v čele strany KDU-ČSL a nahradil ho Jiří Čunek. Jejich dlouhodobé vzájemné spory vnukly Kalouskovi myšlenku na založení nové strany v roce 2009. Kalousek oslovil s touto nabídkou tehdejšího senátora Karla Schwarzenberga a předsedu hnutí Starostové a Nezávislí (STAN) Petra Gazdíkka. Kalousek a Schwarzenberg následně skutečně TOP 09 založili a zaregistrovali.⁸¹ Se STAN uzavřeli dohodu o vzájemné podpoře a spolupráci do roku 2012, která byla prodloužena až do roku 2017. TOP 09 a STAN podle této dohody vystupovali pod společnou značkou TOP 09 s podporou Starostů. Podle průzkumu předvolebních preferencí TOP 09 získala prakticky okamžitě po založení podporu zhruba 9 % oprávněných voličů.⁸² TOP 09 představovala konkurenci především pro středo-pravicové a pravicové strany, zejména pro ODS a KDU-ČSL, jejichž voliče dokázala oslovit a zaujmout.

V roce 2010 proběhly volby do Poslanecké sněmovny, ve kterých strana získala 16,71 % a stala se třetí nejúspěšnější stranou. Tento výsledek straně dokonce zajistil účast ve vládě, společně s ODS a VV. Vzestup a sílu TOP 09 lze demonstrovat i na skutečnosti, že dokázala porazit ODS v Praze, ve které byla dlouhodobě velmi úspěšná.⁸³ V předčasných parlamentních volbách v roce 2013 TOP 09 nedokázala obhájit volební výsledek z předešlých voleb a získala pouze 11,99 %.⁸⁴ Tento výsledek ji nedokázal společně se svými partnery zajistit většinu v Poslanecké sněmovně. Strana tak byla nucena přejít do opozice. Lze konstatovat, že strana doplatila na příliš časté skandály a roztržky uvnitř předešlé vládní koalice. Dalším faktorem, který měl vliv na tento volební výsledek, bylo nově kandidující hnutí ANO 2011.

⁸⁰ *Rejstřík politických stran a politických hnutí ...*

⁸¹ VOTRUBOVÁ, Andrea. *Kalousek si zaregistroval značku TOP 09 dávno předtím, než opustil lidovce* [online]. iDnes.cz, 10. června 2009 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/kalousek-si-zaregistroval-znacku-top-09-davno-predtim-nez-opustil-lidovce-1re-domaci.aspx?c=A090610_125221_domaci_anv>.

⁸² Podle průzkumu společnosti CVVM ze srpna 2009 měla TOP 09 podporu 9,5 %. *Stranické preference a volební model v srpnu 2009* [online]. cvvm.cz, 19. srpna 2009 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://web.archive.org/web/20120405031208/http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100944s_pv90819.pdf>.

⁸³ *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28.05. – 29.05.2010* [online]. czso.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps>>.

⁸⁴ *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013...*

3. 2. 2. Analýza stranických dokumentů TOP 09

Je pravdou, že strana TOP 09 již od počátku svého vzniku deklaruje svůj jasný pozitivní přístup k evropské integraci.⁸⁵ Strana vyslovuje také názor, že ČR je nedělitelnou součástí integračního uskupení. „*My jsme Evropa, měníme ji a ona nás.*“⁸⁶ Svůj proevropský postoj vyjadřuje v mnoha dokumentech, od stanov, volebních programů, jak do PSP ČR, tak i do EP, přes programová východiska a principy až po Vize České republiky 2030. Vzhledem k tomu, že se strana vyjadřovala pozitivně k většině okolnostem, událostem či politikám související s prohlubováním integrace a v případě množství existujících dokumentů u takto mladé strany to ulehčuje vyhranění se vůči evropské integraci.

Stroze se strana vyjadřuje ve volebním programu z roku 2009. Pohled na evropskou integraci byl zde uveden v oddílu „Zahraniční politika“, ve kterém prohlašovala myšlenku o silné, konkurenceschopné a akceschopné Evropské unii.⁸⁷

Ve volebním programu z roku 2013, kde strana vyslovila opět pozitivní přístup s tím, že by evropská integrace jako celek měla směřovat k jednotě a ČR by měla posilovat svůj hlas. Strana je pro další rozšiřování EU, ale pouze za podmínek, pokud kandidátská země bude splňovat všechny předem stanovené podmínky.

Významným dokumentem, který shrnuje postoj strany k EU, je volební program do EP z roku 2014. Hned v úvodu tohoto programu strana sumarizuje 10leté členství v Unii. Shrnuje, že toto členství bylo pro ČR přínosné, jelikož to přineslo společenský i hospodářský vývoj správným směrem. Chce tzv. Evropu států i občanů, což znamená, že státy se své suverenity nevzdávají, ale část svých pravomocí vykonávají společně na úrovni EU. V oblasti eurozóny také nejsou lhostejní. Prosazují přistoupení ČR k Paktu euro plus a navíc i účast naší republiky na summitech eurozóny. TOP 09 je pro přijetí eura, ale pouze prostřednictvím konání referenda. Přičemž mluví o termínu vstupu mezi lety 2018–2020. K tomu Miroslav Kalousek dodal „*Vstup do eurozóny musí být načasován tak, aby byl pro Českou republiku výhodný. Eurozóna prochází svými problémy, ale domnívám se, že v horizontu pěti či šesti let*

⁸⁵ Stanovy politické strany TOP 09 [online]. top09.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupé na: <http://www.top09.cz/files/soubory/stanovy-politicke-strany-top-09_38.pdf>.

⁸⁶ Proč nás volit. Politika. Evropská unie [online]. top09.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/politika/evropska-unie/>>.

⁸⁷ Volební program Parlamentní volby [online]. top09.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-top-09-pro-parlamentni-volby-2009_30.pdf>.

se situace natolik stabilizuje, že budeme moci termín vstupu stanovit.⁸⁸ Strana se také pozitivně hlásí k vybudování vnitřního trhu. Bezbariérový trh je jejím klíčovým cílem.

Dalším zásadním cílem, který je neméně důležitý, je ochrana základních hodnot. Za které považují především svobodu, ochranu lidských práv, úctu k životu od jeho samotného počátku do jeho konce. Stejně, tak je pro stranu důležité upevnění vnějších hranic, které mají EU chránit před nelegálním přistěhovalectvím a nekontrolovatelnou ekonomickou migrací. Dalším důležitým bodem, který TOP 09 prosazuje je prohloubení integrace v oblasti rozpočtové politiky, která v praxi znamená připojení se ČR k fiskálnímu paktu, což znamená nést odpovědnost za rozpočtovou povinnost, tedy nést odpovědnost za deficit státního rozpočtu.⁸⁹

Z institucionálního hlediska strana podporovala zavedení funkce Vysokého představitele EU pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Stejně tak, se kladně přiklání k rozšiřování EU, které je charakterizováno jako dlouhodobý cíl EU. Souhlasí s rozšířením o balkánské země, stejně tak rozvíjet dobré vztahy s Tureckem a také spolupráci se zakavkazským regionem, do kterého se řadí Arménie, Gruzie a Ázerbájdžán. V případě Turecka se jedná pouze o strategické partnerství a neuvažuje, že by se Turecko stalo členem EU. O zakavkazském regionu a potencionálním členství v evropské integraci se strana nezmiňuje. Další strategický cíl je ve formě spolupráce s východními zeměmi.⁹⁰ Kalousek k vývoji evropské integrace prohlásil, že „nezbytnou podmínkou naší svobody a prosperity je fungující Evropská unie. Uvědomujeme si její přínosy a samozřejmě i její nedostatky.“⁹¹ I když se strana hlásí pozitivně k EU a jejím krokům, tak do budoucna nesouhlasí s posilováním federativních prvků.

V programových východiscích a principech se také vyjadřuje jistým proevropským postavením k evropské integraci. „Jsme stranou konzervativní, která v politickém životě vy-

⁸⁸ Euractiv.cz. *Miroslav Kalousek: Zeman eurofederalista? Spíš snaha o autokracii putinovského typu* [online]. euractiv.cz, [18. února 2017]. Dostupné na < <http://euractiv.cz/rozhovory/cr-v-evropske-unii/miroslav-kalousek-euro-neni-cernobilou-problematikou-011186/>>.

⁸⁹ Obecně jsou stanovena kritéria ve Smlouvě o stabilitě koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii, že strukturální deficit státního rozpočtu nepřesáhne 0,5 % HDP. Pokud jsou země, jejichž dluh přesahuje 60 % HDP, pak musí dodržovat snižování jeho výše minimálně o 5 % ročně. EurActiv.cz. *V EU začal platit fiskální pakt, zatím se týká 15 zemí* [online]. euractiv.cz, 2. 1. 2013 [cit. 8. března 2017]. Dostupné na < <http://euractiv.cz/clanky/ekonomika-a-euro/v-eu-zacal-platit-fiskalni-pakt-zatim-se-tyka-15-zemi-010506/>>.

⁹⁰ *Evropa jsme my, ne oni* [online]. top09.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na < http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-do-evropskeho-parlamentu-2014_1043.pdf>.

⁹¹ Euractiv.cz. *Miroslav Kalousek: Zeman eurofederalista? Spíš snaha o autokracii putinovského typu* [online]. euractiv.cz, [18. února 2017]. Dostupné na < <http://euractiv.cz/rozhovory/cr-v-evropske-unii/miroslav-kalousek-euro-neni-cernobilou-problematikou-011186/>>.

cháží z evropských tradic křesťansko-židovské kultury.“⁹² V těchto východiscích strana také vyslovila k silnému a jednotnému hlasu celé EU v globálním měřítku. Proto podporuje také procesy a dohody, které vedou tímto směrem.⁹³

V následujícím ustavujícím dokumentu Stanovy politická strana TOP 09 formuluje svůj cíl, aby se ČR stala respektovaným členem EU. TOP 09 uveřejnila v únoru 2017 Vize České republiky 2030, kde mimo jiné představila jako jeden ze zásadních cílů zavedení společné evropské měny. Za podstatné považuje také zakotvení Česka v EU.

Jistým výrazem podpory k supranacionálnímu směru evropské integrace bylo mimo jiné i přijetí Lisabonské smlouvy, která tímto nadstátním způsobem více prohlubovala spolupráci v EU. Už před jejím přijetím se tehdejší předseda strany Karel Schwarzenberg věřil v úspěch přijetí Lisabonské smlouvy. TOP 09 byla připravena i pro situaci, kdy Václav Klaus by odmítl podepsat tuto smlouvu, změnit Ústavu. Schwarzenberg se k této problematice vyjádřil „*znejišťování ratifikačního procesu, který úspěšně proběhl ve 26 členských zemích EU, mimořádně poškozuje kredit České republiky v zahraničí. Skutečně hrozí, že na současnou situaci doplatíme a ztratíme mnohem více, než současným postojem můžeme získat.*“⁹⁴

TOP 09 se vyjadřuje kladně k evropské integraci. Evropská unie pro ni znamená hospodářský a společenský růst naší republiky. V ekonomické rovině je strana pro jednotný vnitřní trh. V politické úrovni směřuje k prohloubení v rozpočtové politice, tedy připojení ČR k fiskálnímu paktu. Strana se pozitivně hlásí také k přijetí eura a kladně konstatuje i proces rozšiřování. I přes toto vše neopomíná posílit národní hlas v EU.

3. 3. Úsvit – Národní koalice

3. 3. 1. Charakteristika politické strany Úsvit-Národní koalice

V roce 2013 vznikla strana Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, kterou jak již samotný napovídá, založil podnikatel a senátor Tomio Okamura. Hlavním cílem této platformy je prosazování přímé demokracie, obecné referendum nebo přímou odvolatelnost politiků.

⁹² Programová východiska a principy [online]. top09.cz, [cit. 19 února 2017]. Dostupné na < <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/> >.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ ČT24. TOP 09 chystá změnu ústavy pro případ, že Klaus Lisabon nepodepíše [online]. ceskatelevize.cz, 22. 10. 2009 [19. února 2017]. Dostupné na < <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1377769-top-09-chysta-zmenu-ustavy-pro-pripad-ze-klaus-lisabon-nepodepise>>.

Úsvit přímé demokracie si byl vědom voličské nespokojenosti a velké šance uspět v parlamentních volbách. Okamurovi se podařilo získat některé významné osobnosti ke spolupráci. Jedním z nich byl například i Vít Bárta. Ten se jako bývalý předseda politické strany Věci Veřejné rozhodl pro kandidaturu právě za Okamurův Úsvit. Strana se snažila využít nespokojenosti voličů se současnou politickou situací k tomu, aby pronikla do Poslanecké sněmovny. Často kritizovala všechny ostatní strany napříč politickým spektrem, s cílem vymezit se vůči politickému establishmentu. Z jejího jednání nebylo často možné vyčíst nejenom její ukotvení, ale často nabízela pouze jednoduchá hesla bez hlubšího programu a znalosti problematiky. Kvůli tomu byla strana často označována jako populistická.

V předčasných volbách 2013 strana získala 6,88 % a skutečně se dostala do Poslanecké sněmovny.⁹⁵ Nicméně tento výsledek nestačil na vytvoření parlamentní většiny, a protože ostatní parlamentní strany neprojevíly zájem s Úsvitem spolupracovat, strana byla nucena být v opozici. V komunálních volbách v roce 2014 strana nezaznamenala žádný výrazný úspěch. Jedním z možných vysvětlení je fakt, že strana neměla dostatek vlastních kvalitních kandidátů. Ve volbách do Evropského parlamentu získala strana 3,12 %.⁹⁶ Nicméně tento výsledek ji na získání mandátu nestačil, vzhledem k 5% volební klauzuli.

Strana fungovala bez výraznějších problémů až do začátku roku 2015, kdy spory uvnitř strany mezi poslanci Okamurou, na jehož straně byl Radim Fiala a zbytek poslanců vyvrcholily k jeho odchodu. Okamura jednání ostatních poslanců označil za puč a rozhodl se pro založení nové strany.⁹⁷ Následně se Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury přejmenoval na Úsvit přímé demokracie. V průběhu podzimu se strana rozhodla pro spolupráci s extremistickým Blokem proti islámu Martina Konvičky pro nadcházející krajské a senátní volby 2016. Z tohoto důvodu se strana opět přejmenovala nově na Úsvit – Národní koalice. Nicméně Konvička nakonec spolupráci vypověděl, protože dle jeho slov Úsvit nejednal férově, navíc neplnil své závazky a strana nakonec kandidovala pod názvem Úsvit – Blok proti islámu.

Strana neuspěla v krajských, ani v senátních volbách 2016. Získala pouze 0,82 % hlasů a nezískala žádný mandát.⁹⁸ V senátních volbách rovněž neuspěl žádný z jeho kandidátů, dokonce neprošel ani do druhého kola senátních voleb, což představuje velký neúspěch pro

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 23.05. – 24.05.2014...*

⁹⁷ Tomio Okamura založil společně s dalším poslancem Úsvitu přímé demokracie Tomia Okamury Radimem Fialou stranu Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura (SPD). Této straně se věnuji v následující podkapitole.

⁹⁸ *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 7.10. – 8.10.2016...*

parlamentní stranu. V současnosti strana stagnuje a nedokáže svůj propad zastavit. Podle průzkumů volebních preferencí strana dlouhodobě nedosahuje voličské podpory vyšší než 1 %.⁹⁹

3. 3. 2. Analýza stranických dokumentů Úsvit – Národní koalice

Úsvit přímé demokracie na svém webu uvádí, že představuje konzervativně-liberální stranu. Strana se od svého vzniku netají protievropským přístupem.¹⁰⁰ Na této skutečnosti rozhodně nic nemění ani snahy o zavedení například přímé demokracie po vzoru Švýcarska nebo důchodového systému po vzoru Švédska. Nicméně stanovit skutečnou míru protievropského postoje lze až pouze po důkladné analýze stranických materiálů-volebních programů, tiskových zpráv nebo vyjádření představitelů strany.

Jedním z prvních dokumentů, ve kterém Úsvit prezentuje svůj postoj k EU, je volební program z roku 2013. Ačkoliv v něm téma Evropské unie rozhodně nepředstavuje těžiště programové koncepce, lze zde najít některé myšlenky spojené s postojem strany k evropské integraci. Klíčovým bodem celého programu je otázka referenda. Úsvit podmiňuje jakékoliv předání statní suverenity na instituce EU schválením občany tohoto kroku v referendu. Zároveň proklamuje, že nechce předávat pravomoci do Bruselu a bude hájit suverenitu v oblasti daňové a rozpočtové politiky. Tento fakt lze vnímat pouze jako jasné odmítnutí hlubší integrace ČR do struktur EU a stejně jako odmítnutí supranacionálního přístupu k integraci. Zajímavostí programu je odlišnost mezi webovou verzí programu a verzí určenou ke stažení. Zatímco na webových stránkách Úsvit uvádí, že nepodporuje zavedení eura, v případě verze určené ke stažení tvrdí, že přijetí eura schvalují pouze, pokud to bude pro ČR výhodné.

Úsvit se ve volebním programu z roku 2013 rovněž zmiňuje i o volném trhu. V této souvislosti píše „*Chceme Evropu jako volný trh zboží, služeb a práce*“.¹⁰¹ Záměrně opomíjí volný pohyb osob, který tvoří jeden ze stěžejních pilířů evropského volného trhu, definovaného Maastrichtskou smlouvou. Pro efektivní fungování jednotného trhu je zcela zásadní provázanost jednotlivých svobod, navíc tato koncepce tvoří východiska pro další politiky EU, které zajišťují naplňování cílů čtyř svobod. Omezení nebo dokonce zákaz svobody pohybu osob by

⁹⁹ Například zde: *Volební preference-leden 2017* [online]. SANEP.cz, 18. ledna 2017 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.sanep.cz/pruzkumy/volebni-preference-leden-2017-publikovano-18-1-2017/>>.

¹⁰⁰ *Preambule – nová vize Úsvitu* [online]. usvitnarodnikoalice.cz, [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.usvitnarodnikoalice.cz/novinky/preambule-nova-vize-usvitu/>>.

¹⁰¹ *Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013* [online]. jiné-knihy.cz, [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.jine-knihy.cz/autor/hnuti-usvit/>>.

se negativně projevil v mnoha aspektech. Jedním z nich je omezení cestování nebo možnosti se usadit v ostatních členských zemích EU.¹⁰² Tento fakt by se negativně projevil částečně i na možnosti podnikat v těchto zemích. Rovněž by muselo dojít k zavedení hraničních kontrol a tím k porušení Schengenské smlouvy, podle které se členské státy zavázaly k odstranění hraničních kontrol na vnitřních hranicích. Pokud by k tomuto kroku skutečně došlo, nemůže být pochyb o tom, že členské státy EU by přijaly podobná protiopatření.

Posledním bodem volebního programu, ve kterém se Úsvit věnuje EU, je imigrační politika. Konkrétně uvádí: „*Chceme přísné podmínky imigrační politiky České republiky. Nechceme zde nepřizpůsobivé imigranty nebo příchod náboženských fanatiků.*“¹⁰³ Úsvit tímto prezentuje nesouhlas s fungováním imigrační politiky EU a s redistribucí imigrantů do dalších členských států. Důvody, které vedou Úsvit k těmto závěrům, může vysvětlit úryvek z tiskové zprávy Kláry Samkové. „*Emigrace do zemí EU je skutečně průšvih velkého formátu. Řečičky nepomohou, je mi líto, ale musí být vyslán zásadní signál, že země Evropské unie nebudou přijímat ŽÁDNÉ EMIGRANTY-že ochráníme EU a zejména jižní státy. JE NÁM TO LÍTO, ALE NA SVÉ KOCÁBKY NESEDEJTE, NEPŘIJMEME VÁS... A teď se podívejte na skutečnou politiku EU. Pštros je proti tomu statečné bojové zvíře. Každá zbabělost, na příklad ta, se kterou EU strká hlavu do písku s konfliktem v Sýrii, o Ukrajině nehovoře, se tisíckrát-v horším-vrátí v imigrační politice. Už by to těm kancelářským kryšám (pardon, dosavadním Euro-poslancům) měl v Bruselu alespoň někdo říci, případně to na ně zařvat.... což tedy já rozhodně hodlám učinit, pokud tam budu.*“¹⁰⁴

Velmi plodným zdrojem s informacemi o postoji Úsvitu k evropské integraci, je volební program do Evropského parlamentu z roku 2014. Celkem se jedná o 16 volebních bodů programu, z nichž polovina informuje voliči o tom, s čím Úsvit souhlasí a druhá o tom s čím nesouhlasí. Celým programem silně rezonuje téma zachování národní suverenity a hájení zájmů českých občanů. Nevýhodou v tomto případě však představují velmi obecné

¹⁰² Podle průzkumů veřejného mínění považují občané EU právo svobodného pohybu za nejpozitivnější přínos evropské integrace. *One year to go until the 2014 european elections* [online]. europa.eu, 21. srpna 2013 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <http://www.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election/synth_finale_en.pdf>.

¹⁰³ *Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013...*

¹⁰⁴ SAMKOVÁ, Klára. *Vyjádření JUDr. Kláry Samkové, PhD. k imigrační politice EU-Musíme zabránit přijímání emigrantů!* [online]. iDnes.cz, 29. ledna 2014, [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <http://data.idnes.cz/soubory/domaci/A140129_MBB_VYJADRENI-KLARY-SAMKOVE.PDF>.

a populistické fráze, v některých případech se jedná o velmi zavádějící tvrzení, které do jisté míry snižují vypovídající hodnotu tohoto dokumentu.¹⁰⁵

Jedna z nejvíce signifikantních informací o přístupu strany k EU se nachází hned v úvodu programu. „*Jsmo PRO posílení postavení ČR a zachování národní suverenity a identity – chceme sebevědomý a silný český stát, pro který budou na prvním místě občané České republiky.*“¹⁰⁶ Tento názor naprosto koresponduje s dlouhodobým postojem strany vůči EU. Úsvit se jasně staví do pozice, kdy odmítá další předání pravomocí na EU a je pro zachování suverénního národního státu, zejména nad státním územím, hranicemi a imigrační politikou.¹⁰⁷ Rovněž odmítá centralizaci moci v orgánech EU, jako je Evropský parlament nebo Evropská komise.¹⁰⁸ Úsvit v oslabování pravomocí ČR a jejich přenášení na nadnárodní orgány spatřuje přeměnu národních států v provincie EU s omezenými pravomocemi. Tento postoj úzce navazuje i na další téma společné evropské obranné politiky. Ta v podání Úsvitu neznamená vytvoření společné armády a její společné vedení. Spíše se jedná o jistou koordinaci v postupech na evropské úrovni s důrazem zejména na informovanost, nikoliv však společného vedení. Je otázkou, do jaké míry by takováto koncepce obrany byla ve skutečnosti efektivní. V této souvislosti uvedla lídryně strany do EP Klára Samková, že vyčlenění části armády pro Evropskou unii může mít to jisté míry kontraproduktivní dopad na strukturu NATO.¹⁰⁹ Úsvit se ve svém programu vymezuje proti ručení jednotlivých států EU za dluhy ostatních členských zemí. V takovém to případě je evidentní, že strana nemá v úmyslu se stát součástí bankovní a fiskální unie, jejímž cílem je zajistit stabilitu bank a trhů.

Volební program Úsvitu naprosto opomíjí pozici strany k možnému rozšíření EU. Nicméně Roman Škrabánek v televizní debatě uvedl, že Úsvit se staví k rozšiřování poměrně skepticky, vzhledem k existenci celé řady vlastních problémů.¹¹⁰ Unie by se měla dle jeho slov zaměřit spíše na jejich vyřešení než na další rozšiřování.¹¹¹

Hlavní kritika Úsvitu směřuje zejména k odevzdání suverenity nadnárodnímu tělesu. Vše, co je spojené s jejím odevzdáním by se mělo řešit prostřednictvím referenda. Hlavním

¹⁰⁵ Úsvit ve svém programu například uvádí, že je proti diktátu EU zakazování značení tradičních českých potravin. EU skutečně zasahuje do obchodních označení, nicméně tato skutečnost vychází z Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1151/2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin, jehož cílem je sjednocení používání obchodních značek a zachování ochrany spotřebitelů.

¹⁰⁶ *Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013...*

¹⁰⁷ *Preambule – nová vize Úsvitu...*

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ *Evropské volby 2014* [online]. ceskatelevize.cz, 7. června 2017 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10732514006-evropske-volby-2014/214411033170507>>.

¹¹⁰ Roman Škrabánek nahradil v čele kandidátní listiny Úsvitu do EP Kláru Samkovou.

¹¹¹ *Evropská superdebata* [online]. ceskatelevize.cz, 22. června 2013 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10732514006-evropska-superdebata/214411033250522>>.

cílem strany je zachování národní suverenity a hájení zájmů občanů. Úsvit odmítá prohlubování daňové, rozpočtové, ale i obranné politiky. V ekonomické otázce je poněkud sporné, jelikož souhlasí s volným trhem, ale v omezené míře, jelikož volný pohyb osob opomíjí.

3. 4. Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura (SPD)

3. 4. 1. Charakteristika hnutí Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura

Rozkol mezi Okamurou a dalšími poslanci parlamentní strany Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury vyústil v odchod části poslanců zvolených za Úsvit a v založení nové politické strany Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura (SPD), která oficiálně strana vznikla zaregistrováním u ministerstva vnitra v červnu 2015. Není žádným překvapením, že vůdčí roli ve straně představuje opět Okamura, který je zároveň jejím předsedou. SPD vychází z podobných myšlenek a principů jako strana Úsvit – Národní koalice. Jedná se především o přímou demokracii, trestně a hmotněprávní odpovědnost politiků, včetně možnosti jejich odvolání nebo přijetí zákona o obecném referendu. Strana se často staví negativně vůči mainstreamovým názorům. Nicméně zcela zásadní komunikační téma představuje protiislámská a protimigrantská rétorika.¹¹² SPD se netají kritickým postojem k EU a evropské integraci. Strana spolupracuje s ostatními nacionálními stranami z různých evropských zemí.¹¹³

Během samotné existence SPD proběhly zatím dvoje řádné volby. Jednak krajské a jednak senátní v roce 2016. Jelikož strana neměla dostatek času do voleb pro vytvoření vlastních regionálních základen a vytvoření členské základny, rozhodlo se SPD vytvořit koalici a kandidovat společně se Stranou práv občanů (SPO). Volební výsledek lze považovat za velký úspěch. Strana získala celkem 4,67 % hlasů, což je lepší volební výsledek než například TOP 09, STAN nebo Úsvitu s Blokem proti islamizaci.¹¹⁴ Navzdory úspěšnosti v krajských

¹¹² Ministerstvo vnitra ve Zprávě o extremismu na území České republiky v roce 2015 řadí SPD k hlavním extremistickým subjektům na území ČR. Více zde: *Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2015* [online]. mvcz.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.mvcz.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>>.

¹¹³ Například v lednu 2017 proběhla mezinárodní konference největších evropských vlasteneckých parlamentních stran, kde SPD navázala spolupráci například francouzskou Národní frontou, německou Alternativou pro Německo nebo holandskou Stranou pro svobodu. Více zde: *Marine Le Pen, Tomio Okamura, Geert Wilders* [online]. Tomio.cz, 30. ledna 2017 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.tomio.cz/aktuality/marine-le-pen-tomio-okamura-geert-wilders/>>.

¹¹⁴ *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 7.10. – 8.10.2016...*

volbách, v senátních se SPD dobrého volebního výsledku nepodařilo dosáhnout. Žádný z jimi nominovaných kandidátů se nedokázal dostat do druhého kola voleb.

SPD představuje politický subjekt, který dokládá, že zde existuje prostor pro politickou stranu razící tento program. Podle posledních volebních průzkumů je zřejmé, že SPD dokáže oslovit část voličského trhu. Existuje zde reálná možnost, že SPD zaujme po volbách v roce 2017 pozici parlamentní strany na úkor Úsvitu – Národní koalice.

3. 4. 2. Analýza stranických dokumentů Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura (SPD)

Vzhledem k faktu, že SPD vzniklo teprve nedávno, se může zdát poměrně problematické shromáždit dostatečné množství relevantních materiálů, které by vypovídaly o postoji této strany k EU. Poměrně zásadní problém rovněž představuje skutečnost, že jakýkoliv postoj SPD směrem k EU má negativní charakter a tendenci bojkotovat cokoliv, co je s Unii spojené. Je pravdou, že strana jako taková se dosud nikdy neúčastnila parlamentních nebo evropských voleb, a tudíž neexistují volební programy. Nicméně cenným zdrojem informací je volební program k příležitosti krajských voleb. Kromě tohoto zdroje jsou předmětem analýzy i vyjádření představitelů strany, facebooková komunikace, kterou strana aktivně využívá nebo poskytnuté rozhovory médiím.

O postoji strany může mnohé napovídat už úvodní tisková konference k příležitosti vzniku stran, na které místopředseda hnutí Radim Fiala uvedl, že SPD představuje radikální hnutí, které si klade radikální politické cíle. Evropská unie podle SPD říká, že by se ČR měla vzdát svobody, přijmout regulaci, zavrhnout vlastní tradiční hodnoty a přijmout imigranty. SPD se právě vůči těmto snahám vymezuje a prosazuje suverénní stát. Podle SPD tyto tendence vedou k budování evropského superstátu, který ohrožuje nejen zájmy ČR, ale i svobodu. Fiala během tiskové konference zmínil, že SPD je pro nulovou toleranci vůči imigrantům ČR a rovněž pro zprísňení imigračního zákona. Těžiště tohoto problému strana spatřuje v neschopnosti EU čelit ilegální migraci a zhoršující se bezpečnostní situaci v Evropě.¹¹⁵ SPD zdůrazňuje asymetrii v podílu a roli jednotlivých členských států na řízení

¹¹⁵ „Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD [online]. ceskatelevize.cz, 16. června 2015 [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1537546-jsme-radikalni-hnuti-okamura-ma-novou-stranu-spd>>.

EU. V této souvislosti kritizuje zejména Německo a jeho snahy o přerozdělování imigrantů do dalších členských států na základě povinných kvót.¹¹⁶

Na tento fakt upozorňuje i lídr Okamura „*Představitelé Evropské unie a vlád členských zemí EU jsou spoluzodpovědní za kritické zhoršení bezpečnostní situace v Evropě.*“¹¹⁷ Nejen z těchto důvodů strana proklamuje, že chce, aby ČR přijala ústavní zákon umožňující uspořádání referenda o vystoupení z EU. „*Vyvracíme nepravdy o světlých zítřcích s EU, chceme dát občanům možnost rozhodnout o vystoupení z Evropské unie a obnově naší národní státnosti.*“¹¹⁸ Tento svůj krok se SPD dokonce snaží podpořit peticí za vystoupení z EU. V jejím textu se uvádí: „*Schválení povinných kvót pro přerozdělení imigrantů Evropskou unií představuje zásadní porušení suverenity a nezávislosti České republiky. Jde o akt srovnatelný s událostmi března roku 1939 a srpna roku 1968... České politické elity zradily vlastní občany a prodaly naši státnost. Slyšíme jen plané sliby a vidíme prázdná gesta. Sliby a gesta, které mají oklamat občany. Imigrační krizi vyvolala politika Evropské unie a USA. Cílem je likvidace národních států, islamizace a vytvoření evropského superstátu.*“¹¹⁹ Z těchto myšlenek je zřejmý skeptický a pesimistický přístup k EU a jednoznačné tendence vedoucí k co největší míře oslabení nadnárodního charakteru EU. Tuto skutečnost pouze potvrzuje fakt, že se SPD otevřeně hlásí k myšlenkám frakce Evropského parlamentu Evropy národů a svobody (ENF), která sdružuje euroskeptické a nacionalistické strany.¹²⁰ Většina členů této frakce spojuje protiimigrační politika a odpor vůči EU.¹²¹

A právě tato dvě témata se staly součástí volebního programu SPD v krajských volbách 2016. Jakkoliv mohou tato dvě témata působit na krajské úrovni jako nerelevantní a nesouvisející s krajskou politikou, SPD mezi nimi skutečně našlo průnikový bod. Tím je legislativní iniciativa krajů, prostřednictvím které by kraje navrhly znění zákonů zabývající se imigrací a vztahem ČR EU.

¹¹⁶ OKAMURA, Tomio: *Česká republika má dostat imigranty z africké Eritreji a ze Sýrie* [online]. spd.cz, [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://spd.cz/tomio-okamura-ceska-republika-ma-dostat-imigranty-z-africke-eritreji-a-ze-syrie/>>.

¹¹⁷ *Zpráva od předsedy hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura k aktuální politické situaci* [online]. spd.cz, 4. srpna 2017 [cit. 21. února 2017] Dostupné na <<http://spd.cz/zprava-od-predsedy-hnuti-svoboda-a-prima-demokracie-tomio-okamura-k-aktualni-politicke-situaci-3/>>.

¹¹⁸ *Nepravdy o Evropské unii* [online]. spd.cz, [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://spd.cz/nepravdy-o-evropske-unii/>>.

¹¹⁹ *Petice za referendum o vystoupení z Evropské unie* [online]. spd.cz, [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://spd.cz/wp-content/uploads/2015/06/PETICE-za-referendum-o-VYSTOUPEN%C3%8D-Z-EU.pdf>>.

¹²⁰ *Politické usnesení předsednictva hnutí SPD – Tomio Okamura* [online]. spd.cz, 22. března 2016 [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://spd.cz/radim-fiala-necenzurovane-informace-od-spd-5/>>.

¹²¹ RETTMAN, Anderw. *Far-right parties form group in EU parliament* [online]. euobserver.com, 15. červen 2015 [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<https://euobserver.com/political/129129>>.

Podle strany není ani důvodem k setrvání ČR v EU ani jednotný trh. Vystoupením z EU totiž nemusí nutně znamenat, že ČR ztratí výhody plynoucí z volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob, které lze uzavřít na základě bilaterálních smluv. Kdy by ČR podepsala smlouvu se sdružením EFTA, podle které by se ČR stala součástí Evropského hospodářského prostoru. V souvislosti se zachováním volného pohybu osob je velmi problematickým bodem z pohledu interpretace (ne)účast v Schengenském prostoru. Okamura totiž tvrdí, že chce zachovat volnost svobody pohybu čtyř svobod, ale zároveň dodává, že ČR musí kontrolovat, kdo vstupuje do země.¹²² V případě vystoupení z EU se strana nebojí ani uvalení cel na české výrobky. „Na výrobky tisíců zahraničních firem, které působí u nás a investovaly miliardy, by EU neuválila clo – a volný pohyb zboží, osob i kapitálu by pokračoval, tak jako v dalších nečlenských státech EU.“¹²³ Tento argument strana podporuje tvrzením, že Velká Británie odchodem z EU si ve střednědobém horizontu značně pomůže. SPD tvrdí, že se EU nedá reformovat, a proto by ČR měla po vzoru Velké Británie opustit EU.¹²⁴

SPD se jasně staví proti přijetí eura v ČR. „*Naše hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD) je od počátku zásadně proti přijetí eura v České republice. Euro nelze udržet v tak rozdílných ekonomikách, jako je Německo, Rumunsko nebo Řecko. To už snad pochopili všichni. V České republice chceme mít českou korunu.*“¹²⁵ Strana upozorňuje, že současné fungování mění, rozhodně nenaplňuje obyvatele optimismem. Euro je problematický projekt, jehož důkazem může být například Řecko. Česká republika si musí zachovat národní suverenitu nad svou vlastní měnou, pokud by ČR euro přijala, výrazně by ji to poškodilo.

SPD je rozhodně proti rozšiřování EU, zejména však o Ukrajinu. Strana tento krok považuje za eskalování napětí mezi EU a Ruskem. Navíc se podle strany zjevně jedná o provokaci Ruska. V zájmu České republiky je zachování dobrých vztahů s Ruskem, protože se jedná o významný trh pro Českou republiku, který už tak byl poškozen ruskými sankcemi.¹²⁶

¹²² Tomio Okamura-Máte slovo s M. Jilkovou [online]. youtube.com, 4. února 2016 [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<https://www.youtube.com/watch?v=hG0Utoq5CKc>>.

¹²³ Velkou Británii vyštvali z EU Merkelová a Juncker. Už i Rakušané jich mají dost, rozhnil se Tomio Okamura [online]. tomio.cz, 4. července 2017 [cit. 23. února 2017]. Dostupné na <<http://www.tomio.cz/aktuality/velkou-britanii-vystvali-z-eu-merkelova-a-juncker-uz-i-rakusane-jich-maji-dost-rozhnil-se-tomio-okamura-muj-nejnovejsi-rozhovor-pro-parlamentni-listy/>>.

¹²⁴ Tvrzení, že si Velká Británie odchodem z EU značně pomůže, je velmi zavádějící. Kontroverznost takového výroku dokládá fakt, že ani přední současní ekonomové se nedokáží shodnout, jak se odchod z Unie projeví. Zcela zásadní roli v tomto případě budou zastávat konkrétní bilaterální smlouvy mezi Velkou Británií a EU.

¹²⁵ NE přijetí eura v ČR [online]. tomio.cz, 4. července 2017 [cit. 23. února 2017]. Dostupné na <<http://www.tomio.cz/aktuality/ne-prijeti-eura-v-cr/>>.

¹²⁶ Ukrajina dnes [online]. tomio.cz, 27. května 2015 [cit. 23. února 2017]. Dostupné na <<http://www.tomio.cz/aktuality/ukrajina-dnes/>>.

Z celkového pohledu SPD působí tak, že čím více se strana etabluje na politickém poli, tím více je znatelný její negativní přístup k EU. Navíc tyto tendence mají vzrůstající charakter. Stále častěji se můžeme setkat s prohlášeními, kdy se objevují podobné myšlenky jako tato: „*Stávající EU je katastrofou a zcela utopistickým nereálným projektem.*“¹²⁷

Postoj hnutí SPD k evropské integraci se dá vyjádřit jedním slovem „bojkot“. EU ohrožuje národní zájmy, odmítají euro a apelují na zachování měny české. Staví se kriticky proti dalšímu rozšiřování. A podle hnutí se ČR nevyplatí zůstat v Unii ani z důvodu existence vnitřního trhu. Tvrdí, že EU je v takové fázi, kdy už není možná ani její reforma, ale jediné řešení vidí v následování Velké Británie, tedy v odchodu ČR z EU.

¹²⁷ *NE přijetí eura v ČR*

4. Aplikace typologie Nicola Contiho a Luca Verzichelliho

4. 1. Aplikace postojů ANO na Contiho a Verzichelliho typologii

Po analýze stranických dokumentů Hnutí ANO a jeho zařazení do Contiho a Verzichelliho koncepce, můžeme vyloučit programatiku Hnutí ANO jako euroskeptickou. S menšími obtížemi nelze jednoznačně říci, zda programatika hnutí spadá do funkčního europeanismu či měkkého euroskepticismu. Měkký euroskepticismus se vyznačuje kritikou některého z výstupu nebo politik EU, ale není principálně proti EU. Vystoupení z Unie není nikdy zmiňováno ze strany politického subjektu. Zjednodušeně je snaha o reformu EU, ale s jejími základními principy. Funkční europeanismus podporuje evropskou integraci, ale tento postoj má strategické cíle. Zejména se jedná o podporu národních zájmu, například z důvodů ekonomických. Hnutí ANO vykazuje znaky obou těchto skupin. Ve volebním programu do PS se vyjadřuje Hnutí ANO v následném setrvání v EU a v dalším prohlubování členství. Toto pokračování v evropské integraci vidí z důvodů ekonomických i obranných. *„Budeme spolupracovat na tom, aby Evropská unie pokračovala v budování svých obranných schopností v duchu Společné bezpečnostní a obranné politiky a aby byla Česká republika schopna do těchto schopností přispět úměrnými kapacitami odpovídajícími jejímu potenciálu.“*¹²⁸

Mnohem více vypovídající hodnotu o postoji k EU je ve volebním programu do EP. Zde se Hnutí ANO opět k EU staví optimisticky. Toto tvrzení lze doložit následujícím vyjádřením. *„Z hlediska historického, současného a budoucího lze obtížně najít hlubší národní zájem naší středoevropské země, než stabilní a hospodářsky úspěšnou Evropskou unií. Dějiny nás učí, že stabilita a prosperita nejsou samozřejmostí, ale že je nutné o ně svádět nikdy nekončící zápas.“*¹²⁹ Napříč celým programem se klade důraz na národní zájmy, což koresponduje toto tvrzení: *„Úspěšná evropská politika z pohledu ANO má dva zásadní předpoklady, které mohou po volbách do EP dojít naplnění: vůli a schopnost objektivně a správně identifikovat zájmy země a disponovat účinnou strukturou zástupců motivovaných a schopných tyto zájmy prosazovat.“*¹³⁰ Dále se hnutí vymezilo vůči evropské ústavě, kterou nepovažuje za zásadní. *„Z našeho pohledu by Unie měla zaměřovat nejvyšší politickou pozornost na zásadní aktuální otázky, které se bytostně dotýkají občanů-v současnosti zejména hospodářská a finanční situace-a neplýtvat ji na umělé ideologické konstrukty občanům vzdálené*

¹²⁸ *Náš program pro volby do Evropského parlamentu* [online]. anobudelip.cz [cit. 18.února 2017]. Dostupné na <<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb/>>.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

(např. evropská ústava).¹³¹ Hnutí si ve svém programu stanovilo prosazení tří základních principů. Prvním z nich je, že EU může jednat v takové rozsahu, který jí členské státy dovolí. Druhým principem, je princip subsidiarity, jehož podstatou je, že Unie nesmí zasahovat tam, kde to členské státy mohou učinit lépe. Poslední princip proporcionality, který spočívá v zákazu překročení takového rámce, který je nezbytný pro naplnění cílů smluv o EU. Pokud bychom hodnotili hnutí na základě těchto tří principů, spadalo by jednoznačně do skupiny měkkého euroskepticismu. Hnutí souhlasí s rozšiřováním EU, jelikož jej chápe jako stabilizaci evropského kontinentu. Souhlasí s dotvořením a liberalizací vnitřního trhu a současně by Česká republika měla více těžit jeho výhod. Jak jsem uvedla již na začátku ANO 2011, souhlasí s členstvím ČR v EU jako nejúčinnějším nástrojem, prostřednictvím kterého lze nejen efektivně prosazovat tuzemské zájmy ve světě, ale zároveň posilovat domácí bezpečnost v době globálních hrozeb.

I když se zde vyskytují prvky měkkého euroskepticismu, zejména v oblasti stanovení principů pro EU, které by podle nich měla Unie vůči členským státům dodržovat, mnohem více převažují prvky, které korespondují s funkčním europeanismem, jedná se o posilování národních zájmů, což je jeden z hlavních rysů funkčního europeanismu, dále hnutí chápe Unii jako strategického partnera v dosahování ekonomických cílů, také spolupráce v oblasti bezpečnosti, kde hnutí sleduje zase zájem obrany státu. Z těchto důvodů se autorka přiklonila k funkčnímu europeanismu a odmítla pouze na základě stanovených principů zařadit hnutí do kategorie měkkého euroskepticismu, to by bylo nelogické.

4. 2. Aplikace postojů TOP09 na Contiho a Verzichelliho typologii

Strana se od počátku svého vzniku hlásí k evropským myšlenkám a tradicím. Nelze ji proto zařadit k negativnímu ani neutrálnímu postoji k evropské integraci. Ve většině případů se vyjadřuje kladně k událostem v EU. Jako příklad lze uvést Lisabonskou smlouvu. Nebo hodně medializovanou migrační politiku. ODS v této souvislosti v usnesení navrhla uprchlícké kvóty, se kterými se TOP 09 neztotožňuje, právě naopak v této oblasti by EU vyjádřila podporu a jednání ODS zkritizovala. I přesto že ji můžeme na Contiho stupnici zařadit mezi eurooptimistickou stranu, podle postojů, které vyznačuje, ji nemůžeme umístit mezi identitární europeanisty. Ti vyjadřují principiální podporu EU, dále souhlasí s dalším prohlubováním integrace, a kritika Unie se vyskytuje pouze v případě, pokud má strana pocit nedostatečného

¹³¹ Tamtéž.

prohlubování EU. Na druhou stranu, ale nelze stranu úplně ztotožnit s funkčním europeanismem, jako předchozí hnutí ANO 2011, kde se jedná především o podporu národních zájmů a členství v Unii je chápáno jako strategický záměr. TOP 09 vyznačuje i tyto rysy funkčního europeanismu, ale v jeho o něco optimističtější verzi. Na základě analýzy není vůbec troufalé označit stranu za nejeurooptimističtější stranu ze všech zkoumaných subjektů.

Ve volebním programu z roku 2009 se strana sice vyjadřuje stroze k EU, ale přesto pozitivně. Kde prosazovala myšlenku silné, akceschopné a konkurenceschopné Unie. V následujícím volebním programu se strana opět vyjádřila proevropsky s tím, že by ČR měla posílit svůj národní hlas a celá EU by měla směřovat k jednotě. Stejně strana souhlasí s dalším rozšiřováním Unie, ale pouze za předpokladu splnění stanovených podmínek.

Prvním komplexně pojatým dokumentem, od vzniku politické strany, v oblasti vymezení se vůči EU, je volební program do EP z roku 2014. V tomto programu strana pozitivně shrnuje členství ČR v EU, které přineslo řadu výhod ať už ekonomických či společenského postavení. TOP 09 prosazuje úzkou a intenzivní spolupráci, která povede ke snazšímu prosazování národních zájmů. Dodržování závazků vyplývajících z členství EU považuje za primární a samozřejmé. Kladně se vyjadřuje i k dalším oblastem evropské integrace, jedná se o oblast eurozóny a přijetí eura, která vidí v brzké budoucnosti, také hájí dokončení jednotného vnitřního trhu, prohloubení integrace v rozpočtové politice a další rozšiřování evropské základny o země z Balkánského poloostrova. Co se týká následného prohlubování evropské integrace, tak názor strany by se nejlépe dal shrnout jako, ano jsme pro, ale nad touto otázkou visí určitý otazník. Proto TOP 09 nelze zařadit k identitárnímu europeanismu. Programem zaznívá i národní zájem, ale není na něj klade takový důraz jako u hnutí ANO 2011.

Jako první z parlamentních stran formulovala TOP 09 Vizi České republiky 2030. Jedná se o střednědobý dokument, který reaguje na blížící se změny v příštích letech. Tento dokument také představuje jasné postoje strany k EU. TOP 09 v budoucích letech počítá se členstvím v EU, jelikož „*náš ekonomický úspěch je spojen s prosperitou EU a udržením, případně dalším rozšířením globalizace.*“¹³² Zde strana také souhlasí, že ČR bude podporovat rozšiřování kompetencí EU, ale pouze tam, kde nabídne výrazně kvalitní řešení. Jedná se o oblast bezpečnosti, energetiky a zahraničí. Také pronáší názor, že v době migrační krize

¹³² TOP 09. *TOP 09: Úspěšná země – odolná společnost* [online]. top09.cz. 28. ledna 2017 [cit. 3. března 2017]. Dostupné na: <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/vize2030u3-bezpeci-a-zahranicni-politika-21784.html>>.

dokáže pouze EU vytvořit podmínky pro další rozvoj. Zmiňuje se opět o zavedení evropské měny, jako důležitého prvku.

Strana je velice optimistická vůči EU. Ovšem i tento optimismus není tak vysoký, že by byla jasným příkladem identitárního europeanismu. Strana souhlasí s prohlubováním integrace, ale nepodporuje Unii v podobě federace. Strana si uvědomuje přínosy Unie, ale i její rizika, proto není typickým příkladem identitárního europeanismu. Funkční europenismus se projevuje v podpoře společné měny, prohloubení integrace v rozpočtové politice. Souhlas s vnitřním trhem i jejím dalším rozšiřováním. V pozadí se také zmiňuje o posilování národního zájmu.

4. 3. Aplikace postojů Úsvit-Národní koalice na Contiho a Verzichelliho typologii

Úsvit od počátku nebyl zastáncem evropského procesu. Z jeho jasně kritického postoje na EU ho lze s naprostou určitostí zařadit mezi euroskeptiky. Je celkem obtížné určit u strany, zda se jedná o měkký či tvrdý euroskepticismus, jelikož Úsvit jedná poněkud jinak, než jak má napsáno ve volebním programu. Například v programu strany se Úsvit o vystoupení ČR z Unie nezmiňuje, ale poslanci za Úsvit předložili návrh ústavního zákona o referendu o vystoupení České republiky z Evropské unie. Ale na projednání tohoto ústavního zákona se nedostalo. Diplomová práce se, ale zabývá postojem politických formací z analýzy volebních dokumentů, ze kterých vyplývá měkký euroskepticismus, který se vyznačuje kritikou některé z politik, či výstupu, který má negativní dopad na vnitropolitickou scénu. Výstup z EU není nikdy zmiňován, cílem strany je snaha o reformu EU, ale s jejími základními principy. Strana se nestaví ke všem krokům EU odmítavě, pouze se vymezuje negativně vůči některým politikám a oblastem.

Jeho postoje dokládá v menší míře volební program do PSP. Jedná se o volební program z roku 2013, jelikož politická strana kandidovala pouze jednou. To, co Úsvit především zdůrazňuje v souvislosti s EU, je konání referenda. Referendum považuje při každé souvislosti předáním suverenity na orgány EU. Jeho poněkud schizofrenní postoj se projevuje i v oblasti měnové Unie. V jednom případě se zavedením eura jako jednotné měny nesouhlasí a pak následně hovoří o zavedení eura, pokud to bude pro ČR výhodné. Stejně tak se strana ostře vyjadřuje vůči společnému evropskému bankovnímu dohledu. Úsvit se v této souvislosti bouří proti tzv. „bankovnímu socialismu“. V kandidujícím programu politická strana odmítá

jak hlubší integraci, tak bankovní i fiskální unii. Schizofrenní postoj se projevuje také v oblasti vystoupení z evropské integrace, který jsem již zmiňovala.

Ve volebním programu do EP se strana zaměřuje především na posílení postavení ČR v rámci EU a zachování národní suverenity, odmítá další přenos suverenity. I když Úsvit odmítá supranacionální model EU. Což jsou prvky spíše tvrdého euroskepticismu. Přes tyto všechny postoje inklinují k mírnějšímu euroskepticismu. Jelikož se nezmiňují v žádném programu o výstupu z evropské integrace a ani zároveň nenavrhují změnu integrace v razantní podobě. Také nepopírají legitimitu EU. Spíše kritizují další centralizaci orgánů EU jako je EP nebo evropská komise, a další přenos suverenity, což jsou znaky měkkého euroskepticismu. Pro autorku byl určujícím rysem výstup z EU, který strana nevyjádřila, proto se přiklonila k měkkému euroskepticismu. Unii strana Úsvit-Národní koalice podporuje především z ekonomického hlediska, ale ne z politického.

4. 4. Aplikace postojů SPD na Contiho a Verzichelliho typologii

SPD vznikla jako odnož z politické strany Úsvit, což i to potvrzuje fakt, že se staví negativně proti EU. Ale její postoje k evropské integraci jsou mnohem více radikálnější a kritičtější. Proto je jednoduché ji zařadit v Contiho typologii. Jednoznačně odpovídá tvrdému euroskepticismu, který se staví odmítavě k celému procesu integrace, tak jak je současně pojímán. Strany se snaží o radikální reformu nebo vystoupení z Unie. Už jen názory nejvýraznější osobnost strany Tomia Okamury hovoří za své. Jakýkoliv krok, který EU učiní je stranou ihned kritizován a koncipován populisticky. Již při založení strany, její lídr hlásal mimo jiné i odchod z EU.

I když je strana „nováčkem“ a nemá dosud žádný volební program do PSP, její postoje jsou zřejmé. SPD má volební program do krajských zastupitelstev, kde vyjadřuje své postoje na evropskou integraci v podobě hesel „zastavíme diktát EU“ „zastavíme nelegální migraci“. Pro mě poněkud nelogické vtlačovat tyto záležitosti do tohoto volebního programu. Ale posloužilo to jako určitý zdroj informací. Strana odmítá setrvání v Unii, odmítá vzdání se suverenity, staví se kriticky pro přijetí eura. I když nebude ČR členem EU má strana pro tento stav řešení. SPD se odmítavě vyjadřuje i k migrační krizi. SPD touží po silném a suverénním státě, a právě EU tyto principy omezuje a neumožňuje.

4. 5. Dílčí shrnutí

Poslední kapitola této části se věnuje shrnutí a objasnění stanovené výzkumné otázky a hypotézy. Výzkumná otázka V1: Jaké jsou postoje nových politických subjektů v ČR k evropské integraci? Hypotéza H1: Nově vzniklé politické formace jsou protievropské. Postoje nových politických formací v ČR se nedají na základě analýzy generalizovat. Postoje těchto subjektů nejsou ani proevropské ani protievropské, ze čtyř zkoumaných subjektů se dva z nich TOP 09 a ANO 2011 ukázaly jako proevropské. Hnutí ANO i TOP 09 byli zařazeni na základě analýzy do kategorie funkčního europeanismu a zbylé dva subjekty Úsvit-Národní koalice a SPD byly protievropské, přičemž strana Úsvit byla zařazena do skupiny měkkého euroskepticismu a SPD do kategorie tvrdého euroskepticismu. Pro lepší ilustraci autorka uvádí tabulku č. 3.

Stanovená hypotéza se ukázala jako neplatná, protože dva ze čtyř zkoumaných subjektů (TOP 09 a hnutí ANO 2011) se vyjadřovaly proevropsky. A SPD a Úsvit protievropsky. Z analýzy také vyplynulo, že politické formace se nevyjadřují ve svých programech a dalších oficiálních dokumentech k EU jako celku, ale je to rozděleno na politickou a ekonomickou oblast, přičemž do ekonomické oblasti spadá otázka volného trhu, politická oblast je spojena s různými politikami, pravomocemi orgánů EU především Evropského parlamentu. Strany, které byly proevropské se pozitivně vyjadřovaly k oběma dimenzím kladně, zatímco strany protievropské se projevíly v politické dimenzi negativně a v ekonomické spíše kladně, to bylo poněkud sporné. Hnutí SPD vyjádřilo, že ČR nestojí ani volný trh za členství v EU, tudíž s ekonomickou rovinou souhlasí a strana Úsvit také podporuje volný trh jen s určitou skulinkou, opomíjí jednu svobodu, a to volný pohyb osob. Pro lepší znázornění autorka uvádí tabulku č. 4.

Tabulka č. 3 Zařazení politických subjektů dle Contiho typologie

Název politického subjektu	Zařazení dle Contiho typologie
ANO 2011	funkční europeanismus
TOP 09	funkční europaenismus
Úsvit-Národní koalice	měkký euroskepticismus
SPD	tvrdý euroskepticismus

Zdroj: Autorka

Tabulka č. 4 Postoj strany k ekonomické a politické oblasti EU

Název politického subjektu	Ekonomická oblast	Politická oblast
ANO 2011	ANO	ANO
TOP 09	ANO	ANO
Úsvit-Národní koalice	ANO	NE
SPD	ANO	NE

Zdroj: Autorka

ZÁVĚR

Předložená diplomová práce se zabývala vztahem českých politických stran k evropské integraci. Výběr subjektů proběhl na základě následujícího klíče. Subjekt vznikl po vstupu ČR do EU a alespoň jednou byl zvolen v parlamentních volbách. Těmto kritériím odpovídaly celkem čtyři politické subjekty - TOP 09, ANO 2011, Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura, Úsvit – Národní koalice. Jako metoda byla zvolena analýza především programových dokumentů, ale ne všechny subjekty těmito programovými dokumenty disponovaly či ze všech byl patrný jejich přístup, zejména u volební programatiky do PSP ČR. Proto jako cennější zdroj informací posloužily volební programy do EP, ale ne všechny zkoumané subjekty se voleb účastnily, tudíž se autorka uchýlila i ke zkoumání dalších oficiálních dokumentů například stanovy, vize, programová prohlášení. Na základě této metody bylo provedeno zkoumání programů jednotlivých politických subjektů, s cílem zjistit jejich postoje, jelikož se jedná o subjekty poměrně nové. I když se tyto politické formace vyskytují v politickém prostředí krátko, každý z nich se vůči evropské integraci určitým způsobem vymezil a objem dat a informací za tuto dobu se ve většině případů naplnil. Někteří političtí aktéři jako například SPD má objem informací ne zcela obsáhlý, ale na druhou stranu je jejich názor i z těchto dokumentů zřejmý a jednoznačný. Postupem času bude informací ze strany politických subjektů přibývat, jelikož EU se vyvíjí a mění a politické subjekty se budou k těmto různým událostem a problémům vyjadřovat.

Po analýze programových dokumentů bylo cílem zjistit, jaký skutečný postoj k evropské integraci zastávají. S cílem zařadit politické formace do určitých kategorií, bylo nutno zvolit konkrétní typologii. Autorka si zvolila typologii Nicola Contiho, která se jí v této souvislosti zdála nejpřijatelnější. Je, ale nutné upozornit, že žádná z vyjmenovaných typologií není univerzální. Zároveň byla stanovena hypotéza a výzkumná otázka:

V1: Jaké jsou postoje nových politických subjektů v ČR k evropské integraci?

-Na uvedenou výzkumnou otázku nelze odpovědět zcela přesně, zda jsou spíše proevropské či spíše protievropské, jelikož ze čtyř zkoumaných subjektů v určeném období jsou dvě politické formace (TOP 09 a ANO 2011) proevropské a zbylé dvě protievropské (Úsvit a SPD), tudíž se nelze přiklonit ani k jednomu tvrzení. Nově vzniklé politické subjekty objevující se na politické scéně propagují, jak přístup proevropský, tak protievropský. Tato skutečnost je pozi-

tivní zpráva pro voliče, kteří mají také odlišné názory na EU. Ale je otázkou, do jaké míry je tato skutečnost při volbě strany ovlivňuje.

Na tuto výzkumnou otázku logicky navazuje hypotéza H1: Nově vzniklé politické formace jsou protievropské.

-Hypotéza se ukázala jako neplatná. Byla vyvrácena u dvou celkem (ANO 2011, TOP 09) ze čtyř zkoumaných subjektů, proto ji nelze označit za pravdivou.

V analytické části byl prvním zkoumaným subjektem hnutí ANO2011. Jedná se o stranu, která si vybuodovala v politickém prostředí silné postavení, a to i přes fakt, že se nejedná o tradiční politický subjekt. Politické hnutí se profiluje jako subjekt proevropský a jeho zařazení v rámci Contiho typologie je kategorie funkční europeanismus. Hlavním záměrem hutí je podpora národních zájmů a pokud ČR nadále setrvá v EU, bude růst nejen hospodářsky ale i v ostatních aspektech. Hnutí ANO také podporuje vnitřní trh a jeho liberalizaci v doposud nedotvořených oblastech. Vidí sílu také ve společné zahraniční a bezpečnostní politice, která posiluje domácí bezpečnost. Hnutí v programu do EP také EU stanovuje určité limity, stanovilo si tyto principy: princip subsidiarity a proporcionality.

V pořadí druhý zkoumaný subjekt byla politická strana TOP 09, která se vedle KDU-ČSL prezentuje jako konzervativní strana. V rámci své existence si vydobyla poměrně silnou pozici, a to nejen v rámci celé ČR, ale i v jednotlivých regionech. Ale v posledním období její postavení na politické scéně poněkud sestupuje. Od svého vzniku strana zastává velice pozitivní postoje k evropské integraci. Jedná se o nejvíce proevropskou stranu ze zkoumaných subjektů. Dle Contiho typologie se vyskytuje na pomezí mezi funkčním a identitárním europeanismem. To je snadno patrné z analyzovaných dokumentů, kde se kritika evropské integrace vyskytuje velmi zřídka. Strana podporuje různé aspekty EU. Pozitivně se staví k rozšiřování EU, k přijetí eura, prohloubení integrace v oblasti rozpočtové politiky. Podporuje i dobudování vnitřního trhu a veškerý vývoj evropské integrace, vyjma posilování federativních prvků. Staví se jednoznačně pro politickou integraci, ale v pozadí zaznívá národní zájem. Proto inklinují spíše k funkčnímu europeanismu.

Třetí zkoumaný subjekt je politická strana Úsvit-Národní koalice. Strana prošla na politické scéně několika zvraty a změnami názvu. Politická strana má euroskeptické názory na evropskou integraci, což dokládá ve všech oficiálních dokumentech a programech. Podle Contiho stupnice splňuje požadavky měkkého euroskepticismu. Kritizuje určité politiky EU, také nesouhlasí s centralizací orgánů evropské integrace, především EP a nesouhlasí s dalším předáním pravomocí na nadnárodní těleso. Nastiňuje určité změny, které ale nepřetváří Unii

radikálně a nepožaduje vystoupení z EU. To je pro autorku důležitý klíč, na základě kterého strana nenaplnuje prvky tvrdého euroskepticismu.

Posledním subjektem bylo hnutí Svoboda a přímá demokracie-Tomio Okamura. Jedná se o politický subjekt, který nebyl ani zvolen ve volbách do PSP ČR. Na Contiho stupnici je zařazeno do tvrdého euroskepticismu. Jejich ostré kritické postoje k evropské integraci jsou tak zřejmé, že ani neusilují o radikální změnu trajektorie, ale přímo o vystoupení ČR z EU. Z výzkumu také vyplynulo, že politické formace se vyjadřují k EU, ze dvou pohledů. Z pohledu ekonomického a politického. První zkoumaný politický subjekt hnutí ANO se staví pozitivně k ekonomické i politické oblasti EU. Další politická strana TOP 09 se také staví k oběma dimenzím pozitivně. Politická strana Úsvit – Národní koalice se staví negativně k politické stránce EU, u ekonomické stránky je to poněkud sporné, jelikož podporuje vnitřní trh, ale ne v celé jeho míře, vyjadřuje se záporně ke konkrétní svobodě volného pohybu osob, ale i přesto je autorka zařadila k pozitivně smýšlejícím v této oblasti. Hnutí SPD se vymezuje negativně k politické, k ekonomické dimenzi se staví pozitivně, ale i tato skutečnost po ně neznamená setrvání v Unii.

Stanovená hypotéza, že nově vzniklé politické subjekty jsou protievropské se nepotvrdila. I když pokud se týče současné situace na poli EU, byla by tato hypotéza logická. I když si ČR vysloužila nálepkou nejvíce euroskeptického člena mezi státy, se kterými společně přistoupila, nemá politické formace, které by se k EU vyjadřovaly pouze negativně. Hnutí ANO a TOP 09 nejsou k evropské integraci euroskeptičtí a setrvání v EU vidí jako pozitivní aspekt. Zbylé dva zkoumané subjekty Úsvit a SPD se stavěly k EU negativně. I když Úsvit má euroskeptické sklony, v programech nepožaduje vystoupení z EU, jen pouze nastiňuje, co je třeba změnit. SPD má radikální názory a je pro vystoupení. Stanovená hypotéza se tedy nenaplnila.

Na závěr by bylo dobré zamyslet se, jak by dopadly analýzy těchto vybraných subjektů, ale postavené na odlišném metodologickém postupu, například na analýze skutečného jednání politických stran a hnutí, které autorka nemohla v diplomové práci zmínit pro její rozsah. Zda skutečně strany jednají tak, jak si uložili ve svých programech a jejich postoje opravdu inklinují k tomu, co si stanovili. Tedy je opravdu dáno, co je psáno? Zajímavý také bude další vývoj EU a jak se k těmto činům postaví tyto politické formace, prozatím je jejich postoj k evropské integraci od jejich vzniku konstantní, ale může nastat skutečnost, která jejich postoje otočí úplně druhým směrem.

Seznam literatury

A) Monografie

- CONTI, Nicolo. *Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*. SEI Working Paper No 70, 2003, 41 s. Dostupné na <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-13.pdf&site=266>>.
- CONTI, Nicolo, VERZICHELLI, Luca. *The European Dimension of Political Discours in Italy: A Longitudinal Analysis of Party Preferences*. CIRCaP Workin Paper No. 12, 2003, 64 s.
- DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít. *Evropeizace: Pojem a jeho konceptualizace*, in: DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít (eds): *Evropeizace. Nové téma vědeckého výzkumu*, Brno, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 420 s.
- DANČÁK, Břetislav FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít. *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2005, 420 s.
- FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Vyd. 2., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 2009, 805 s.
- FLOOD, Christopher, USHERWOOD, Simon. *Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration*. University of Leeds, 2005, 19 s.
- GRABBE, Heather. *Europeanization Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. *The politics of Europeanisation*. Vyd. 1, Oxford: Oxford University, 2003, 320 s.
- HAVLÍK, Vlastimil, KANIOK, Petr (eds). *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, 120 s.
- KANIOK, Petr. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*, Brno 2006, disertační práce, Fakulta sociální studií MU, 170 s.
- MAIR, Peter. *Political parties and party systems*. In: GRAZIANO, Paolo, VINK, Maarten P. (eds.). *Europeanization. New Research Agendas*. London: Palgrave Macmillan, 2007, 432 s.

- MANSFELDOVÁ, Zdenka, GUASTI, Petra (eds.). *Euroskepticismus a percepce evropského integračního procesu v České republice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2012, 200 s.
- MAREK, Dan, BAUN, Michael. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister & Principal, 2010, 228 s.
- RADAELLI, Claudio. *Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change, European Integration*. Online Papers, 2000 Vol. IV, No. 8, on-line text, 28 s. Dostupné na <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=660029082067074117114108065121087113039059056088020045126119019126089068020063020100001111035027125068116114112107075037021064031119017090021114000124088105058010012024120097112098112111126088121100126088011075021021003093023090072104067077004&EXT=pdf>.
- TAGGART, Paul, SZCZERBIAK, Aleks. *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. SEI Working Paper No 51, 2002, 45 s. Dostupné na <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-6.pdf&site=266>.
- TAGGART, Paul, SZCZERBIAK, Aleks. *Theorising Party – Based Euroscepticism: Problems of definition, Measurement and Causality*, SEI Working Paper, online text, 2003, 27 s. Dostupné na <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-12.pdf&site=266>.
- TOPALOFF, Liubomir. *Political Parties and Euroscepticism*. Palgrave Macmillan UK, 2012, 258 s.

B) Odborné články

- FIALA Petr a kol. Evropeizace politických stran a zájmových skupin: základní problémy a směr analýzy. *Politologický časopis*, 2006, ročník XIII., č. 1, 29 s.
- HAVLÍK, Vlastimil. Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci. *Středoevropské politické studie*, 2008, č. 4, s. 346.
- KANIOK, Petr. *Uchopení neuchopitelného? Stranický euroskepticismus v kontextu pozitivních postojů politických stran k EU*. *Politologický časopis*, 2007, č.4, s. 345-361.
- KOPECKÝ, Petr, MUDDE, Cas. The Two Sides of Euroscepticism. Party Position on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics* 2002, 3, 297-326 s.
- PRIDHAM, Geoffrey. EU Accession and Domestic Politics. Policy Consensus and Interactive Dynamic in Central and Eastern Europe. *Perspectives on European Politics & Society*, 2000, Vol. 1, Issue 1, s. 49-74.
- SCHIMMELFENNIG Frank, SEDELMEIER Ulrich. Theorizing EU Enlargement: Research Focus, Hypothesis, and the State of Research. *Journal of European Public Policy*. 2002, s. 500-528. Dostupné na <<http://www.eup.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/european-politics-dam/documents/People/Publications/Enlargement/Theorizing.pdf>>.
- TAGGART, Paul. A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems. *European Journal of Political Research*, 1998, no.3, s. 363-388.

C) Programové dokumenty a další oficiální dokumenty politických stran

- *Evropa jsme my, ne oni* [online]. top09.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-do-evropskeho-parlamentu-2014_1043.pdf>.
- *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017* [online]. anobudelip.cz, [cit. 18. února 2018]. str. 29. Dostupné na <<http://www.anobudelip.cz/file/edee/aktuality/koalicni-smlouva-fin.pdf>>.
- *Náš program pro volby do Evropského parlamentu* [online]. anobudelip.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb/>>.

- *Petice za referendum o vystoupení z Evropské unie* [online]. spd.cz, [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://spd.cz/wp-content/uploads/2015/06/PETICE-za-referendum-o-VYSTOUPEN%C3%8D-Z-EU.pdf>>.
- *Politické usnesení předsednictva hnutí SPD – Tomio Okamura* [online]. spd.cz, 22. března 2016 [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://spd.cz/radim-fiala-necenzurovane-informace-od-spd-5/>>.
- *Preambule – nová vize Úsvitu* [online]. usvitnarodnikoalice.cz, [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.usvitnarodnikoalice.cz/novinky/preambule-nova-vize-usvitu/>>.
- *Programová východiska a principy* [online]. top09.cz, [cit. 19. února 2017]. Dostupné na <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/>>.
- *Proč nás volit. Politika. Evropská unie* [online]. top09.cz., [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/politika/evropska-unie/>>.
- *Stanovy politického hnutí ANO 2011* [online] anobudelip.cz, 1. březen 2015 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://www.anobudelip.cz/file/edee/2015/03/stanovy-ano_cistopis-3.3.2015-2.pdf>.
- *Stanovy politické strany TOP 09* [online]. top09.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na: <http://www.top09.cz/files/soubory/stanovy-politicke-strany-top-09_38.pdf>.
- *TOP 09. TOP 09: Úspěšná země – odolná společnost* [online]. top09.cz. 28. ledna 2017 [cit. 3. března 2017]. Dostupné na: <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/vize2030u3-bezpeci-a-zahranicni-politika-21784.html>>.
- *Volební program hnutí ANO 2011* [online]. anobudelip.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <<http://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/resortni-program/>>.
- *Volební program Parlamentní volby* [online]. top09.cz, [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-top-09-pro-parlamentni-volby-2009_30.pdf>.
- *Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013* [online]. jiné-knihy.cz, [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.jine-knihy.cz/autor/hnuti-usvit>>.

D) Internetové zdroje

- *Country To Watch* [online]. Freedomhouse.com, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2017>>.
- ČADOVÁ, Naděžda. *Názory veřejnosti na členství České republiky v Evropské unii – duben 2016* [online]. cvvm.soc.cas.cz., 12. 5. 2016 [cit. 1. 3. 2017]. Dostupné na

<http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7554/f3/pm160502.pdf>.

- ČSSD s KSČM a SPOZ by v červenci ovládly Sněmovnu [online]. SANEP.cz, 12. června 2013 [cit. 17. února 2017]. Dostupné online na <<http://www.protext.cz/zprava.php?id=19119>>.
- ČSÚ. *Volby do poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10.-26. 10. 2013* [online]. volby.cz, [cit. 9. března 2017]. Dostupné na <<http://volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>>
- ČSÚ. *Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 12.10. – 13.10.2012* [online]. volby.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.volby.cz/pls/senat/se1111?xjazyk=CZ&xdatum=20121012&xobvod=47&xv=1&xt=2>>.
- ČT24. *TOP 09 chystá změnu ústavy pro případ, že Klaus Lisabon nepodepíše* [online]. ceskatelevize.cz, 22. 10. 2009 [19. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1377769-top-09-chysta-zmenu-ustavy-pro-pripad-ze-klaus-lisabon-nepodepise>>.
- Euractiv.cz. *Miroslav Kalousek: Zeman eurofederalista? Spíš snaha o autokracii putinovského typu* [online]. euractiv.cz, [18. února 2017]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/rozhovory/cr-v-evropske-unii/miroslav-kalousek-euro-neni-cernobilou-problematikou-011186/>>.
- Euractiv.cz. *Politologové: S odchodem Klause český euroskepticismus nezmizí* [online]. euractiv.cz., 8.3.2013 [cit. 1. 3. 2017]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/clanky/cr-v-evropske-unii/politologove-s-odchodem-klause-cesky-euroskepticismus-nezmizi-eu-010665/>>.
- EurActiv.cz. *V EU začal platit fiskální pakt, zatím se týká 15 zemí* [online]. euractiv.cz, 2. 1. 2013 [cit. 8. března 2017]. Dostupné na <<http://euractiv.cz/clanky/ekonomika-a-euro/v-eu-zacal-platit-fiskalni-pakt-zatim-se-tyka-15-zemi-010506/>>.
- *Evropská superdebata* [online]. ceskatelevize.cz, 22. června 2013 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10732514006-evropska-superdebata/214411033250522>>.
- *Evropské volby 2014* [online]. ceskatelevize.cz, 7. června 2017 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10732514006-evropske-volby-2014/214411033170507>>.

- GOLIS, Ondřej. *Sečteno. ANO ovládlo velká města, koalice má šanci na většinu v senátu* [online]. Lidovky.cz, 12. října 2014 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.lidovky.cz/babisovo-ano-vyhralo-v-praze-a-ve-volbach-ovladlo-velka-mesta-p5c-/zpravy-domov.aspx?c=A141012_071948_In_domov_ogo>.
- „*Jsmo radikální hnutí.*“ *Okamura má novou stranu – SPD* [online]. ceskatelevize.cz, 16. června 2015 [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1537546-jsme-radikalni-hnuti-okamura-ma-novou-stranu-spd>>.
- KOPECKÝ, Josef. *TOP 09 vyloučila spolupráci s Babišem. Opírá se o spis StB* [online]. iDnes.cz, 18. září 2013 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/kalousek-vyloucil-povolebni-spolupraci-top-09-a-ano-f/domaci.aspx?c=A130918_161937_domaci_kop>.
- *Marine Le Pen, Tomio Okamura, Geert Wilders* [online]. Tomio.cz, 30. ledna 2017 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.tomio.cz/aktuality/marine-le-pen-tomio-okamura-geert-wilders/>>.
- *Miliardář Babiš si zaregistroval názvy možné budoucí strany* [online]. tyden.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/miliardar-babis-si-zaregistroval-nazvy-mozne-budouci-strany_215209.html>.
- *NE přijetí eura v ČR* [online]. tomio.cz, 4. července 2017 [cit. 23. února 2017]. Dostupné na <<http://www.tomio.cz/aktuality/ne-prijeti-eura-v-cr/>>.
- *Nepřavdy o Evropské unii* [online]. spd.cz, [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://spd.cz/nepřavdy-o-evropske-unii/>>.
- OKAMURA, Tomio. *Česká republika má dostat imigranty z africké Eritreji a ze Sýrie* [online]. spd.cz, [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<http://spd.cz/tomio-okamura-ceska-republika-ma-dostat-imigranty-z-africke-eritreji-a-ze-syrie/>>.
- *One year to go until the 2014 european elctions'* [online]. europarl.europa.eu, 21. srpna 2013 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election/synth_finale_en.pdf>.
- *Rejstřík politických stran a politických hnutí* [online]. mvcr.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickych-stran/Vypis_Rejstrik.aspx?id=368>.
- RETTMAN, Anderw. *Far-right parties form group in EU parliament* [online]. euobserver.com, 15. červen 2015 [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <<https://euobserver.com/political/129129>>.
- SAMKOVÁ, Klára. *Vyjádření JUDr. Kláry Samkové, PhD. k imigrační politice EU- Musíme zabránit přijímání emigrantů!* [online]. iDnes.cz, 29. ledna 2014, [cit. 20.

února 2017]. Dostupné na http://data.idnes.cz/soubory/domaci/A140129_MBB_VYJADRENI-KLARY-SAMKOVE.PDF.

- *Stranické preference a volební model v srpnu 2009* [online]. cvvm.cz, 19. srpna 2009 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na http://web.archive.org/web/20120405031208/http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100944s_pv90819.pdf.
- *Tomio Okamura-Máte slovo s M. Jilkovou* [online]. youtube.com, 4. února 2016 [cit. 21. února 2017]. Dostupné na <https://www.youtube.com/watch?v=hG0Utoq5CKc>.
- TUČEK, Filip. *Jak Češi vnímají EU* [online]. euroskop.cz., [cit. 1. 3. 2017]. Dostupné na <https://www.euroskop.cz/9052/sekce/jak-cesi-vnimaji-eu/>.
- *Ukrajina dnes* [online]. tomio.cz, 27. května 2015 [cit. 23. února 2017]. Dostupné na <http://www.tomio.cz/aktuality/ukrajina-dnes/>.
- *Už i Rakušané jich mají dost, rozohnil se Tomio Okamura* [online]. tomio.cz, 4. července 2017 [cit. 23. února 2017]. Dostupné na <http://www.tomio.cz/aktuality/velkou-britanii-vystvali-z-eu-merkelova-a-juncker-uz-i-rakusane-jich-maji-dost-rozohnil-se-tomio-okamura-muj-nejnovejsi-rozhovor-pro-parlamentni-listy/>.
- *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 23.05. – 24.05.2014* [online]. csu.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.volby.cz/pls/ep2014/ep?xjazyk=CZ>.
- *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28.05. – 29.05.2010* [online]. czso.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps>.
- *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013* [online]. csu.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps>.
- *Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 7.10. – 8.10.2016* [online]. czso.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.volby.cz/pls/senat/se?xjazyk=CZ&xdatum=20161007>.
- *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 7.10. – 8.10.2016* [online]. csu.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.volby.cz/pls/kz2016/kz?xjazyk=CZ&xdatum=20161007>.
- *Volební preference-leden 2017* [online]. SANEP.cz, 18. ledna 2017 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <http://www.sanep.cz/pruzkumy/volebni-preference-leden-2017-publikovano-18-1-2017/>.
- VOTRUBOVÁ, Andrea. *Kalousek si zaregistroval značku TOP 09 dávno předtím, než opustil lidovce* [online]. iDnes.cz, 10. června 2009 [cit. 17. února 2017]. Dostupné na

<http://zpravy.idnes.cz/kalousek-si-zaregistroval-znacku-top-09-davno-predtim-nez-opustil-lidovce-1re-/domaci.aspx?c=A090610_125221_domaci_anv>.

- WIRNITZER, Jan. *Politická mapa podle čtenářů: Úsvit a ANO neuchopitelní, o KSČM máte jasno* [online]. iDnes.cz, 13. září 2016 [cit. 18. února 2017]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/politicky-kompas-prvni-zjisteni-d43-/domaci.aspx?c=A160911_141109_domaci_jw>.
- *Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2015* [online]. mvcr.cz, [cit. 17. února 2017]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>>.
- *Zpráva od předsedy hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura k aktuální politické situaci* [online]. spd.cz, 4. srpna 2017 [cit. 21. února 2017] Dostupné na <<http://spd.cz/zprava-od-predsedy-hnuti-svoboda-a-prima-demokracie-tomio-okamura-k-aktualni-politicke-situaci-3/>>.

Abstrakt

Diplomová práce *Přístup nově vzniklých politických formací (TOP 09, ANO 2011, SPD, Úsvit) k EU* se soustředí na analýzu vybraných českých politických subjektů z hlediska jejich postojů k evropské integraci.

Text je rozdělen do čtyř částí. V úvodu je představena výzkumná otázka, hypotéza, metodologie a rozbor zdrojů a odborné literatury. Jako metoda práce byla zvolena analýza stranických dokumentů. Zkoumané subjekty jsou uvedeny již v názvu diplomové práce, jedná se o nové politické subjekty a klíč, podle kterého byly vybrány, je zde také zdůvodněn. Teoretická část se věnuje konceptu evropeizace a euroskepticismu. Jsou zde také představeny základní typologie euroskepticismu, které si získaly své místo v politologii. Na závěr je objasněno zdůvodnění výběru typologie, kterou se stala typologie od Nicola Contiho a Luca Verzichelliho.

Analytická část je ztělesněním samotného výzkumu. Obsahuje získávání dat z programových dokumentů vybraných politických subjektů a jejich aplikaci na vybranou typologii. Výstupem je zařazení politických formací do jednotlivých kategorií a tím zjištění jejich přístup k evropské integraci.

Abstract

The master thesis *Approach the newly established political formations (TOP 09, ANO 2011, SPD, Úsvit) to the EU* focuses on the analysis of a selection of Czech political subjects and their attitudes towards European integration.

The text, which consist of four main chapters, is structured as follows. The introduction presents the research question, hypothesis, methodology and analysis of sources and literature. The chosen methodology is analysing party documents. The surveyed political subjects are listed in the title of the thesis, it is a new political subjects and key according which they were selected, there is also explained. The theoretical part focuses on the concept of Europeanization and Euroscepticism. There are also presented basic typology of Euroscepticism which have been won its place in political science. In conclusion, it is made clear rationale for selecting typology, which has become a typology by Nicola Conti and Luca Verzichelli.

The analytical part provides the reader with a clear insight into the research. It describes the process of retrieving data from the program documents of political subjects and their application to the typology. The output is classification each political party to a certain category, according to its attitude towards European integration.

Klíčová slova

Euroskepticismus, typologie, Česká republika, Evropská unie, politické subjekty, volební programy, postoje politických subjektů k evropské integraci

Key words

Euroscepticism, typology, Czech Republic, European Union, political subjects, political subjects election programs, political subjects attitudes to the European integration